O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2004-yil, 11-iyun • № 23 (3749)

ТАРАҚҚИЁТ ЭҲТИЁЖИ

МУНОСАБАТ

Шанхай Ҳамкорлик Ташкилотининг фаолияти кенг қамровли бўлиб, йил сайин унинг нуфузи ошиб бормоқда.

ШҲТ ўзаро суверенитетни, мустақилликни, ҳудудий яхлитликни ҳурмат қилиш ва чегара дахлсизлиги, ички ишларга аралашмаслик, куч ишлатмаслик ҳамда барча иштирокчи давлатлар тенглиги каби тамойилларга асосан иш олиб боради. Мазкур ташкилот жаҳон тажрибасида биринчилардан чегаралар умумийлиги тамойили асосида ташкил этилган бўлиб, ҳозирга қадар энг самарали фаолият юритаётган давлатлараро тузилмалардан биридир.

Ташкилотнинг асосий мақсад ва вазифаларига қуйидагилар киради:

— аъзо давлатлар ўртасида ўзаро ишонч, дўстлик ва яхши қўшничиликни мустаҳкамлаш;

— тинчлик, хавфсизликни қўллаб-қувватлаш, терроризм, сепаратизм ва экстремизмга ҳамда ноқонуний миграцияга қарши биргаликда курашиш, бу борадаги муаммоларни ҳамкорликда ҳал этиш;

— сиёсий, савдо-иқтисодий, мудофаа, ҳуқуқни муҳофаза этиш, табиатни асраш, маданий, илмий-техникавий, маориф, энергетика, транспорт, кредит-молия ва банк соҳаларидаги самарали ҳудудий ҳамкорликни рағбатлантириш.

Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг таъминланиши ҳуқуқий муносабатлар даражасини белгилайди. Шу боис мазкур ташкилотнинг вазифалари доирасига аъзо давлатлар халқаро ҳуқуқлари ва миллий қонунчиликка асосланган ҳолда инсон ҳуқуқи ва эркинликларини таъминлаш ҳам киради.

Бундан ташқари, халқаро муносабатларнинг тенг ҳуқуқли субъекти сифатида бошқа давлатлар билан муносабатларни, шунингдек, халқаро ташкилотлар билан алоқаларни қўллаб-қувватлаш, келишмовчиликларни тинчлик йўли билан ҳал этиш, турли муаммоларни биргаликда бартараф этиш каби вазифаларни ҳам амалга оширади.

ШҲТ доирасидаги органлар орасида Давлатлар раҳбарлари кенгаши (совет) олий орган ҳисобланиб, у асосан ташкилот фаолиятининг асосий йўналишларини ишлаб чиқиш, бошқа давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан ўзаро алоқа қилиш, шунингдек, ўта долзарб халқаро муаммоларни муҳокама этиш билан шуғулланади. Ушбу Кенгаш йиғилиши бир йилда бир марта ўтказилади.

ШҲТ аъзо давлатлари Ташқи ишлар вазирлари Кенгашининг 2003 йил 5 сентябрда Тошкентда бўлиб ўтган навбатдан ташқари йиғилишида 2004 йил 1 январидан Пекинда ташкилотнинг доимий органи Секретариати ва Тошкентда ШҲТ Минтақавий аксилтеррор тузилмасининг фаолият юритиши белгилаб қўйилди. Юртимизда ШҲТ Минтақавий аксилтеррор тузилмасининг фаолият юритиши давлатимизнинг жаҳон мамлакатлари ўртасидаги мавқеини кўтариш билан бирга, терроризм, сепаратизм, экстремизм каби иллатларга қарши кенг қамровли иш олиб бориш имконини беради.

Ташкилот шунингдек, халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик соҳасида ҳам кенг доирада иш олиб бормоқда.

Шу йил 16-17 июн кунлари пойтахтимиз Тошкентда ШҲТга аъзо давлатлар раҳбарларининг олий даражадаги учрашуви бўлиб ўтади. Бу учрашув давлатлар ўртасидаги яқинлик ва тотувликни, ўзаро ишончни, минтақада тинчлик ва барқарорликни янада мустаҳкамлаш ишига ҳисса қўшиши тайин.

Отабек ФАЙЗИЕВ

ШОИРНИНГ ДАЪВАТНОМАСИ

Бир одамнинг бошқа биров билан ёвлашиб умр бўйи ёқалашиб юрганларини эшитганмиз. Давлатлар орасидаги низолар ҳам янгилик эмас. Бироқ терроризм балоси кейинги даврда ер юзида гўёки бир иллат каби пайдо бўлди ва тарқай бошлади. Ҳозирги кунда ундан озми-кўпми талофат кўрмаган мамлакат йўқ, деса бўлади. Бу кулфат илдиз отаётган дастлабки йиллардаёқ Президентимиз Ислом Каримов жаҳон жамоатчилигини огоҳ бўлишга чақирган эдилар. Бироқ инсон болаларининг феълида ғалати бир манманлик, ғофиллик устувор бўлиб келаверар экан. Афсуски, бу бало ўз вақтида олди олинмагани учун ер юзини чулғаб ола бошлади. Ҳақиқатан ҳам уларнинг на дини, на мазҳаби, на миллати бор. Уларнинг асосий мақсади энг муттаҳам ва разил услублар воситасида ҳокимиятни эгаллаш ҳамда ўз қонун-қоидаларини юргизиш. Бунга Афғонистондаги толибонлар ҳаракати яққол мисол бўла олади. Уларнинг бир қисми халифалик даъвосида юрибдилар. Ўзбек тилида бунингдек ибора учраган эмас ва бундай давлатчиликни биз билмаймиз. Инсоният тоққа чиққан сайёҳ эмаски, ўзига ёқиб қолган бирор ғорда бир кеча тунасаю, эртаси куни бутун ер юзи халқларини ўша ғорга чорлай бошласа. Бугун инсон қадами чексиз коинот қаърига бориб етди.

Таниқли шоиримиз Маҳмуд Тоир ушбу мавзуга мурожаат этар экан, воқеалар тасвир доирасини наинки бизнинг юртимиз, балки дунё миқёсида белгилайди. Муаллиф дилидан отилиб чиққан туйғулар, дардларини ўзингизникидек ҳис этасиз. Шунингдек, достон шакли шамойили ҳам ўзига хосдир. Достонда юксак сиёсий даъватлар ҳам, терроризм туфайли одамлар бошига тушган фожиалар ҳам, барча-барчаси самимий бир равишда ўз ифодасини топа олган. Биз бадиий асарни кўпинча ижодкорнинг навбатдаги туҳфаси дея, қабул қилишга ўрганиб қолганмиз. Бу достон эса терроризм туфайли одамзод бошига тушган фожиаларнинг кичик бир ҳужжати сифатида ўқувчини огоҳликка чорлаб турадиган даъватномадир.

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири

ОГОҲ БЎЛ, ДУНЁ!

Мен, эй одамзот, огоҳ бўлинглар, огоҳ бўлинглар, огоҳ бўлинглар, деб доим куйиб-ёниб даъват этаман. Бу гап эҳтимол баъзи бировлар учун оддийдек туюлар. Лекин мен огоҳлик, огоҳ бўлиш ҳақида гапирганимда бугунгига ўхшаш воқеаларни назарда тутаман. Нега деганда, бир бегуноҳ одамнинг ўлими — бу кечирилмас фожеа. Чунки инсон табиати ноҳақлик, зулмни қабул қилмайди. Авваламбор, Худонинг ўзи буни қабул қилмайди.

Ислом КАРИМОВ

МУҚАДДИМА

Айтилган сўз — отилган ўқдир,
Шу ўқлардан озорда дунё.
Кимлар учун мозорда маҳзун,
Кимлар учун бозорда дунё.

Айтилган сўз — отилган ўқдир,
Гап отгани қалам тутмадим.
Юрагимда ловуллар бир чўғ,
Сўз сотгани қалам тутмадим.

Бу дунёнинг тош экан боши,
Лек қартайган қайғу дастидан.
Ўлмай туриб гоҳи бандаси,
Жой оларкан дўзах остидан.

Бу достоннинг сўзлари ғамли,
Андуҳида элнинг ори бор.
Увол кетган не-не жонларнинг,
Яратганга қилган зори бор.

Ҳар инсоннинг бошида осмон,
Ҳар инсоннинг пойида ер бор.
Ўзгаларнинг ризқини олиб,
Ким яшабди оламда такрор.

Кимдир бугун бешик эгаси,
Эрта бир кун елкада тобут.
Қувонч қирқ йил яшамас ахир,
Бошинг эгар лаҳзалик сукут.

Ҳур ва бахтли яшашга асли,
Ҳақ олдида ҳақли ҳар банда.
Яхши кунга ярашмас лекин,
Қизитмайин чалган чирманда.

Уйғоқ одам увол кетмагай,
Ғафлат унинг барин тутмагай,
Ёвузликни у енгиб яшар,
Мудраган муродга етмагай.

Огоҳларда ором йўқ, чиндан,
Огоҳларга ёрдир Оллоҳим.
Огоҳликка чорлаб дунёни,
Оқ қоғозга тўкилди оҳим.

Давоми иккинчи бетда.

ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИДА

9 июн куни Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига Озарбойжон Республикасининг Ўзбекистондаги элчиси жаноб Айдин Азимбеков ва таниқли озарбойжон адиби Собир Рустамхонли ташриф буюрди. Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари, шоир Сирожиддин Саййид ва бошқа ўзбек ижодкорлари иштирокида бўлиб ўтган суҳбат чоғида икки халқ ўртасидаги адабий-маданий алоқаларни янги поғонага кўтариш, адабий ҳамкорлик уфқларини кенгайтириш юзасидан ўзаро фикр алмашилди.

Айдин Азимбеков Озарбойжон Республикаси Президенти Илҳом Алиевнинг шу йил баҳорида Ўзбекистонга ташрифи чоғида ана шу дўстлик ва ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш йўлида амалга оширилган ишлардан ғоят мамнунлигини изҳор этди. Ўз навбатида, Озарбойжонда ҳам қардошлигимиз тимсоли бўлган улуғ ишлар рўёбга чиқарилаётганини айтди. Озарбойжон — Ўзбекистон дўстлиги депутатлар гуруҳи аъзоси, Миллий Мажлис депутати, кўплаб романлар ва қиссалар, публицистик асарлар муаллифи Собир Рустамхонли бугунги Озарбойжон адабий-ижтимоий муҳити ҳақида сўз юритди.

Ёзувчилар Омон Мухтор, Собир Ўнар, Усмон Қўчқор, Султонмурод Олим ва бошқа ижодкорлар меҳмонларни юртимиздаги адабий нашрлар ҳамда Ёзувчилар уюшмаси ҳузуридаги халқаро адабий алоқалар ва бадиий таржима кенгашининг фаолияти, шунингдек, озарбойжон тилидан ўзбек тилига таржима қилинаётган асарлар билан таништириб, адабий ҳамкорликнинг янги қирралари хусусида фикрлашдилар.

Дўстона руҳда ўтган мулоқот чоғида юртимизда озарбойжон мумтоз адабиёти намуналари асрлар мобайнида қадрлаб келингани, Озарбойжонда ҳам ўзбек адабиёти классикларига ҳурмат-эътибор ҳамиша юксак эканлиги, икки қардош халқ бир-бирларининг адабиёт ва санъат дурдоналарини беҳад қадрлашлари мамнуният билан эътироф этилди.

ЎЗБЕКИСТОН ВА ХИТОЙ: МАДАНИЙ РИШТАЛАР

Мамлакатлар ўртасидаги маданий алоқаларнинг ривожланиши алоҳида аҳамиятга эга. Бу алоқалар халқларни яқинлаштиради, бир-бирлари билан дўстлик-тотувлик ришталарини мустаҳкамлайди. Бундан ташқари, бундай ўзига хос ҳамкорлик одамларга ўзга юрт маданияти билан танишиш имконини беради.

Нафақат Шарқ, балки жаҳон тарихида Хитой маданияти ўзининг бетакрорлиги ва қадимийлиги билан ажралиб туради. Аждодларимиз хитой халқи билан қадим-қадимдан ҳам иқтисодий, ҳам маданий соҳаларда яқиндан ҳамкорлик қилиб келган.

Мана шундай бой маданиятга эга бўлган Хитой билан мамлакатимиз ўртасида, айниқса, мустақиллик йилларида кенг ҳамкорлик алоқалари йўлга қўйила бошлади. Жумладан, 1992 йил 13 мартда икки давлат ўртасида маданият, таълим, соғлиқни сақлаш, туризм ва спорт соҳаларида ҳамкорлик тўғрисида Битим имзоланди.

Шундай муҳим ҳужжат имзоланганидан кейин Хитой Халқ Республикасининг жаҳонга машҳур санъаткорлари мамлакатимизга ташриф буюришди. Жумладан, 1993 йили Шимолий уйғур автоном районининг миллий ашула ва рақс ансамбли Тошкент, Фарғона, Самарқанд, Жиззах ва бошқа шаҳарларда ўзларининг гастрол концертларини бердилар. Самарқанд шаҳрида ўтказилаётган «Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивалида хитойлик санъаткорлар муваффақиятли қатнашиб келмоқдалар.

Ўз навбатида, Ўзбекистон санъаткорлари ҳам ХХРда ўз санъатларини намойиш этиб келишмоқда.

Маданий алоқаларни янада ривожлантириш мақсадида 11-15 июн кунлари юртимизда «Хитой маданияти кунлари» бўлиб ўтади. Унда Хитой цирки жамоаси, миллий чолғу асбоблари оркестри, машҳур «Гуанчжоу» ҳарбий цирки артистлари, рассомлар, фотосуратчилар иштирок этиши кўзда тутилмоқда.

Шу муносабат билан Миллий матбуот марказида матбуот анжумани ўтказилди. Анжуманни Маданият ишлари вазири ўринбосари Фаррух Зокиров кириш сўзи билан очар экан, юртимизда Хитой маданияти кунлари ўтказилишининг аҳамияти ҳақида сўзлади. Анжуманда Хитой Халқ Республикасининг юртимиздаги элчихонаси вакиллари ҳам иштирок этдилар. «Хитой маданияти кунлари»ни ўтказиш бўйича ва ундаги режалаштирилган тадбирлар юзасидан журналистлар билан савол-жавоблар бўлиб ўтди.

Таъкидлаш кераки, Хитой маданияти кунлари доирасида Замонавий санъат марказида Хитой рассомлари ва фотосуратчиларининг кўргазмаси очилади. Шунингдек, киночилар уйида Хитой киноси намойиши ҳамда Бадиий Академиянинг кўргазмалар залида хитойлик рассомлар асарларининг кўргазмаси ўтказилади.

Маданият кунлари давомида хитойлик делегация аъзолари қадимий ва кўҳна Самарқанд шаҳрига ташриф буюришади. Вилоят аҳли Ҳ.Олимжон номидаги мусиқа ва драма театрида Хитой санъаткорлари ижросидаги концерт дастуридан баҳраманд бўлишлари мумкин.

Ташрифнинг сўнгги кунида делегация аъзолари Тошкент шаҳрининг диққатга сазовор жойлари билан танишадилар. Шу куни Ўзбекистон Давлат консерваториясида Хитой миллий чолғу оркестри концерти, Алишер Навоий номидаги опера ва балет катта театрида эса «Хитой маданияти кунлари»нинг ёпилиш маросими бўлиб ўтади.

Фарҳод МАҲКАМОВ

ИЛДИЗЛАРИ ТЕРАН ҲАМКОРЛИК

Ўзбекистон ва Хитой маданий алоқалари қадим тарихга эга. Манбаларда бу ҳақда қимматли маълумотлар сақланиб қолган. Биз ушбу мақолада мазкур масаланинг фақат бир жиҳати, юртдошимиз, асли бухоролик бўлган Саййид Умар Шамсиддиннинг Хитой тарихи ва маданиятида тутган ўрни хусусида фикр юритмоқчимиз.

Унинг қандай шароитда Хитойга боргани ҳозирча маълум эмас. Лекин баъзи хитой манбаларига кўра, Туркистоннинг мўғул-татарлар томонидан истилоси боис унинг оиласи Хитойнинг шимолий Сунг мамлакатига бориб қолган. Бироқ, бошқа манбаларда бу маълумотни тасдиқловчи фикрлар учрамайди.

Ж.Ҳазратқулов ўзининг "Муҳаммад Хоразмшоҳ ва Чингизхон дипломатик алоқалари тарихидан" номли мақоласида Минҳож Сирожнинг "Табобати Носирий" асарига суянган ҳолда, Муҳаммад Хоразмшоҳ Саййид Баҳоуддин Розий исмли киши бошчилигида Чингизхон ҳузурига элчи жўнатганлигини таъкидлайди. Тахминимизча, мазкур шахс Саййид Умар Шамсиддиннинг отаси ёки амакиси бўлса эҳтимол. Бир қанча тахминлар шундай хулоса чиқаришга асос беради.

Биринчидан, Саййид Баҳоуддин элчи этиб тайинланган вақт Чингизхон Хоразмга ҳужум қилишдан бир оз олдинги даврга тўғри келади. Бу вақтда кичкина Саййид Умар тахминан 7-8 ёшларда эди. Иккинчидан, ўрта асрларда Саййид номи ҳозиргидек оддий ва оммавий исм бўлмасдан, жуда кам сонли кишилар бу унвонга сазовор бўлар ҳамда бу ном авлоддан авлодга ўтарди. Саййид Умар Шамсиддин ўн тўққиз ёшидаёқ Юан сулоласи хонининг ишончини қозона олган давлат арбобларидан эди. Хон уни Юннан туманлари ҳокимлигига тайинлаб, "Даругачи" унвонини беради. Бу унвон Юан сулоласи даврида жангларда ўзини кўрсата олган давлат амалдорларигагина бериларди.

19 ёшида учта туман ҳокими лавозимидан ўз сиёсий фаолиятини бошлаган Саййид Умар ҳокимлик қилган ҳудудларда тартиб ўрнатилди — ўғри ва қароқчилар босқинчилигига барҳам берилди. Маҳаллий амалдорларнинг чўпонларга зулм ўтказишлари (арзимас қарз эвазига уларнинг мол-мулкларини тортиб олиш)га чек қўйилади. Қочоқлар ўз уйларига қайтарилиб, чўпонларга янги яйловлар очишга рухсат берилади, ерлик аҳоли учун "эркин бозорлар" ташкил этилади.

Саййид Умар қуйидаги унвонларга эга бўлган: "Буюк вазир", "Буюк генерал", " Вафодор Шаҳзода Сянган".

Молия вазири лавозимида ўтирганида солиқ сиёсатига катта ўзгартиришлар киритди: юз от учун бир бия; юз сигир учун бир ғунажин; юз қўй ёки эчки учун бир қўй. Албатта, булар ўз даври учун ғоятда муҳим ислоҳотлар эди.

Юннан вилояти ҳокимлигида бажарган ишлари:

— кўп миллатли вилоятда миллатлараро тотувликни таъминлади. Яъни масжидлар қуриш билан бир қаторда будда ибодатхоналарини таъмирлади. Бу эса унинг бошқа динларга ҳам ҳурмат-эътибор билан қараганлигидан далолатдир. Зеро, Қуръони Каримда ҳам ҳақиқий мусулмон бошқа дин вакилларини ҳурмат қилиши кераклиги таъкидланади;

— майда миллат вакиллари учун конфуций мактабларини очди; етим-есирлар учун меҳрибонлик уйлари ташкил қилди;

— чўл ҳудудларини ўзлаштириш учун (ҳукумат маъмуриятида қайд этилмаган жойлар учун алоҳида солиқ тизимини ишлаб чиқиб, унинг аввало халққа ва албатта давлатга фойда келтиришини Императорга тушунтириб, ўз бошқарувидаги ҳудуд учун) махсус солиқ тизимига Император рухсатини олди;

— канал, кўприк, сув омбори ва йўллар қурдирди (у қурган иншоотлардан ҳозирги даврда ҳам фойдаланилмоқда); Юннан вилояти маркази Кунмин шаҳрида иккита масжид қурдирди ва будда ибодатхоналарини таъмирлатди.

Юан сулоласининг барча ҳукмдорлари даврида Саййид Умар Шамсиддиндан ташқари ўнлаб вазир ва ҳокимлар, беклар мусулмонлардан бўлган. Саййид Умар Шамсиддиннинг бутун хизмат фаолияти даврида на хитой, на насроний, на мўғул ундан норози бўлмаган. Аксинча, унинг адолатига тан беришган.

Юанлар ўрнига ҳокимиятга келган Мин сулоласи асосчиси ва биринчи император Чжу Юанчжанг тахтга ўтиргандан кейин Саййид Умарга бўлган ҳурматини ифода этиб, шундай дейди:

"Юннан вилоятига ҳокимлик қилган даврида эришган ютуқлари учун Шаҳзода Сянган, яъни Саййид Умар муносиб тақдирланиши керак. У очган мактаб ва меҳрибонлик уйлари ҳақида халқ билиши ва доим эслаши лозим. Юннан вилоятида бошқарув тизимига у киритган ўзгартиришлар ҳаммаси сақлаб қолинади. Мен — Мин сулоласи ҳукмдори, буйруқ қиламанки: "Одамлар баҳорда ҳам, кузда ҳам Саййид Умарга ўз ҳурматларини ифода этишлари учун унга атаб махсус мақбара қурилсин. Унинг халққа бўлган меҳрибонлиги ва хизмати тақдирланиши ва номи умрбод эсланмоғи керак".

Қадимда, асосан ўрта асрларда жуда кўп Марказий Осиёлик илм-фан, дин ва сиёсат арбоблари турли сабабларга кўра бошқа юртларда фаолият кўрсатган ва ўша жой халқи маданияти-маърифатига, меъморчилигига, илм-фанига катта ҳисса қўшган. Саййид Умар Шамсиддин ҳам Ўрта Осиё ва ислом маданиятини Хитойда тарғиб қилган буюк аждодларимиздан биридир.

Ҳозирги пайтда Хитойда амалга оширилаётган ислоҳотларни бундан етти юз йил муқаддам бир ватандошимиз бошлаб бергани кишида фахр ҳиссини уйғотади. Шунинг ўзиёқ икки халқ дўстлигининг илдизлари теран эканлигига яна бир далилдир.

Мирзабадал ҚУВОНБОЕВ

АКС-САДО

МУАММОНИ КИМ ҲАЛ ҚИЛАДИ?

Бугунги ўтиш даврида миллий мафкурани шакллантиришда адабиётнинг ўрни алоҳида. Лекин адабиётни, айниқса, мумтоз адабий меросни ўрганиш қай аҳволда? "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасининг 2004 йил 21 май сонида "Мумтоз мерос тадқиқи: ютуқлар ва муаммолар" сарлавҳали давра суҳбатида бир қатор олимларимиз бу борада бугунгача эришилган ютуқлар, камчиликлар, галдаги вазифалар ҳақида ўз фикр ва мулоҳазаларини билдирдилар.

Давра суҳбатидаги мулоҳазаларни тўла қувватлаган ҳолда, адабиётшунослик олдида турган яна бир қанча долзарб вазифаларни таъкидлашни хоҳлардик. Биринчидан, истиқлолдан кейин олий ўқув юртлари учун мумтоз адабиёт фанидан ҳанузгача дарслик яратилмаган. Бугунги кун талабаси ҳамон чорак аср олдинги шўровий мафкура асосида яратилган дарсликлардан фойдаланмоқда. Қолаверса, бу дарсликларни ҳам топиш осон эмас.

Маълумки, ҳар бир халқнинг адабий-маданий тараққиёти ва умуман, тақдири шу халқ бошидан кечган сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий ўзгаришларга қай даражададир боғлиқ. Бинобарин, жамиятдаги ижобий ёки салбий ҳодисалар адабий жараёнга ҳам таъсир ўтказмай қолмайди. Мана, мустақиллик шарофати туфайли адабиётимизнинг тараққиёт йўлига холис ва илмий нуқтаи назардан ёндашиш имкони туғилди. Ўзбек мумтоз адабиёти илмий асосда, холис ўрганилмоқда. Лекин бу мумтоз адабиётни ўрганишдаги муаммолар тўла бартараф этилди, дегани эмас. Чунки Ўрта Осиё халқлари шу кунгача мураккаб тарихий жараённи босиб ўтди. Мумтоз адабиётимиз ҳам шундай тарихий шароитда шаклланди, ривожланди. Шундай экан, адабиётимиз тарихини бутун зиддиятлари билан акс эттирган дарслик ва қўлланмалар яратиш зарур.

Профессор Н.Раҳмоновнинг "...бугунги кунда мумтоз адабиётни ўрганишда мутаносиблик йўқдай", деган фикрига тўла қўшиламиз. Афсуски, адабиётимизга бўлган муносабатда ҳамон "мавсумийлик" касалидан фориғ бўлолмаяпмиз. Навоий таваллуди кунларида у ҳақда тўлиб-тошиб гапирамиз. Сўнг кейинги йилгача "дам" оламиз.

Шунга кўра профессор Ҳ.Болтабоевнинг: "Филологик таълимнинг ҳар бир босқичида Алишер Навоий ижодига қайта-қайта мурожаат этилиши билан бирга, уни ўрганиш ва кенг оммага тарғиб қилишнинг янги-янги усул, воситалари ўқув юртларида ва кадрлар малакасини ошириш тизимида ишлаб чиқилиши керак", деган фикри эътиборга лойиқ. Ҳақиқатан ҳам, мумтоз адабиётни ўқитишнинг янги, илмий жиҳатдан пухта дастурини ишлаб чиқиш лозим. Чунки мумтоз адабиёт поэтикаси анча мураккаб соҳа бўлиб, унга унча-мунча мутахассиснинг ҳам тиши ўтавермайди. Тасаввуф адабиёти ҳақида ҳам шундай дейиш мумкин.

Айниқса, қўлёзма манбаларни ўрганишга алоҳида эътибор бериш зарур. Биз кўпинча, узоқ мамлакатларда яшаб ижод қилган олиму фузалоларимиз мероси билан фахрланамиз. Аммо ўз Ватанида яшаб, ижод қилиб, ҳозирда асарлари бегоналар қўлида қолиб кетаётган шоир ва адибларни унутиб қўямиз.

Яна бир муаммо: ўзбек адабиёти тарихининг хорижда ўрганилиш масаласи. Яқинда ҳазрат Навоийнинг "Лисон ут-тайр" достони илк бор инглизчага ўгирилди. Қизиғи шундаки, бу таржима аслиятдан эмас, 1991 йили Шарофиддин Шарипов нашр қилган насрий баён асосида амалга оширилган. Шу маънода, профессор Абдурашид Абдуғафуров фикрини тўла қўллаб-қувватлаймиз. Бундай нашрларда аслият ва насрий баён ёнма-ён берилиши мақсадга мувофиқ. "Шўрванинг шўрвасидан тайёрланган" бу насрий баён ҳазрат Навоийнинг бадиий маҳоратини нечоғлик кўрсатган, бу ҳақда навоийшунослар ўз муносабатларини билдирар, деган умиддамиз.

Умуман, мана шундай муаммолар дадил ўртага ташланган чиқишлар керак. Бинобарин, адабий жараённи юксалтириш, биринчи навбатда, олимларнинг вазифаси.

Бухориддин МАМЕДОВ,
Абдусамад ТЎЙЧИЕВ,
Мусо ТОЖИБОЕВ,
Жаҳон тиллари университети профессор-ўқитувчилари

БИЛДИРИШ

16 июн, чоршанба соат 10[00]да Ўзбекистон Ёзувчилар уюмасида шоир Маҳмуд Ҳодиев — БОТУ таваллудининг 100 йиллиги муносабати билан Хотира кечаси ўтказилади. Тадбирга ёзувчилар, адабиётшунос олимлар, шоир БОТУнинг қариндошлари ва адабиёт мухлислари таклиф этилади.

ДЎРМОНДА ЭКОЛОГИЯ БАЙРАМИ

Табиат мусаффолиги учун кураш бугун она-сайёрамизда ҳаётни сақлаб қолиш учун бўлган курашнинг ажралмас қисмига айланди. Бутун инсоният бош қотираётган, жамоатчилик, ёзувчилар, олимлар, сиёсий арбобларни ташвишлантираётган энг катта муаммолардан бири ҳам шу. Эндиликда жаҳоннинг барча мамлакатлари каби бизнинг Ватанимизда ҳам атроф-муҳит муҳофазаси масаласига умумхалқ ва умумдавлат вазифаси сифатида қаралмоқда.

8 июнь куни ёзувчиларнинг Дўрмондаги ижод боғида "Экосан" халқаро жамғармаси ва Ёзувчилар уюшмаси фаоллари иштирокида катта анжуман бўлиб ўтди. "Ёзувчилар ижодида табиат ва инсон" мавзуидаги анжуманни уюшма раиси, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов очиб, экология масаласи бугун бутун сайёра кўламида нечоғлик долзарб эканлигига эътибор қаратди. Ёзувчилар, олимлар ҳаммавақт атроф-муҳит мусаффолигини сақлаб қолиш учун бўлган курашнинг олдинги сафида бориб, ўз асарлари билан экологик маданиятни шакллантириш ва ёш авлод қалбида она-табиатга муҳаббат туйғусини тарбиялаш ишига муносиб ҳисса қўшаётганлигини таъкидлади.

"Экосан" жамғармаси президенти Юсуф Шодиметов жамғарма томонидан олиб борилаётган ишлар, мавжуд муаммолар, галдаги вазифалар хусусида сўзлади ва ижодкорларни бу борада ҳамкорлик қилишга даъват этди. Шундан сўнг Ю.Шодиметов ўз асарлари билан жамиятнинг маънавий-маърифий тарбияси, ёш авлодни она-табиатга муҳаббат руҳида камол топтиришга катта ҳисса қўшиб келаётган адибларга "Экосан" совғаларини топширди.

Анжуманда сўзга чиққан Ўзбекистон Қаҳрамони Саид Аҳмад, Ўзбекистон халқ ёзувчилари Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, "Қишлоқ ҳаёти" газетаси бош муҳаррири Ўткир Раҳмат, "Гулистон" журнали бош муҳаррири Азим Суюн, "Ўзбекистон овози" газетаси бош муҳаррири Сафар Остонов, Қибрай тумани ҳокимлиги вакиллари, ёзувчилар ва шоирлар долзарб вазифаларга эътиборни қаратдилар.

Шоирлар ўқиган шеърлар, санъаткорлар ижросидаги дилбар куй-қўшиқлар экология анжумани руҳига руҳ қўшди.

ДОСТОН

Маҳмуд ТОИРОВ

ОГОҲ БЎЛ, ДУНЁ!

УВОЛ КЕТГАН ОДАМЛАР

Бугун ҳар бир маърифатли, виждонли инсон ақидапарастлик балосига қарши курашиши, халқнинг кўзини очиб, уларга бор ҳақиқатни тушунтириб бериши, одамларнинг руҳини, онгу тафаккурини ҳимоя қилиши зарур.
Ислом КАРИМОВ

Дунёда китоблар кўп... Муқоваси зар, саҳифаси гул, саҳифаси дард, саҳифаси кулгу... Менинг қўлимга тушиб қолган китобнинг эса саҳифаси қон эди.

«Тожикистон-92» деб номланган бу китобдан азобнинг овози эшитиларди. Қулоқларимни гўдакларнинг нолалари, оналарнинг фарёди, бегуноҳ қурбон бўлган, увол кетган не-не мардларнинг оҳлари қоматга келтирарди.

Ўйлаб ўйимга етолмасдим. Наҳотки, одам боласининг бошига кўз кўриб, қулоқ эшитмаган кулфатларни солган разиллар ҳам инсон қавмидан тарқаган бўлса? Улар ҳам ўзларини инсон фарзанди санаса? Афсус... минг афсус шундай!..

Юрак кўтармайди бу азобларни,
Кўзлар сиғдиролмас кўз ёшларини.
Қаро ер бағридан кўтармоқ қийин,
Одамнинг топталган бардошларини.

Ғамлар хитобидан осмон эгилган,
Ушалмаган орзулар бўзлар.
Нон деб чирқилламас гўдаклар бунда,
Шафқат сўрайдилар, оқибат излар.

Риё арқонига осилган мардлар,
Иснод азобидан дорлар тўлғанар.
Қувончнинг кулини кўкка ўрлатиб,
Ўт қўйган уйларда келажак ёнар.

Сувда ювса, ҳар қандай кир покланур,
Ким тозалар лек дилдаги иллатни?
Офтоб чиқса, муз дилини илитмас,
Ёвуз қаҳр қон қақшатар миллатни.

Азиз ўқувчи, келинг, китобнинг айрим саҳифаларини бирга варақлайлик. Балки шу тобда дилингиздан ўн икки йил олдин бизга қўшни бир юртда содир этилган ички можароларни эслашдан, қон силқиб турган ярани қайта тирнашдан не наф, деган ўй ўтаётгандир?

Аммо бутун барчамизга шу нарса аёнки, ёмонликнинг юрти, ёвузликнинг миллати йўқ экан. Ёвузликнинг номи шайтони лаъин бўлиб, у одамзотнинг тинчлигини, осойишталигини кўролмас экан. Акс ҳолда бутун дунёнинг бу бурчида, эртага у томонида қотилликлар, ҳунрезликлар содир этилмасди. Бомбалар беаёв портламасди. Минг-минглаб бегуноҳ одамларнинг қони тўкилмасди...

Шу боис ушбу китобнинг айрим саҳифаларини оғир бўлса ҳам қайта варақлашдан муддао шуки, токи қалб кўзи кўр, худбин ва шафқатсиз, бузғунчи кимсаларга нисбатан нафрат alангa олсин дилларимизда. Уларга қарши кураш ҳисси миллати, дини, Ватанидан қатъи назар, барча софдил одамларни бирлаштирсин.

Ёмонликнинг ёди ҳам ёмон,
Ёмонликнинг доди ҳам ёмон.
Сиз билмайсиз, аммо билишар
Ёмонликдан қолганлар омон.

Азобли дил ўйга чўмадир,
Ёвузликнинг миллати надир?
Сизни тубсиз сувга чўктириб,
Ўзи нари кетган кемадир.

Оқшом чўкса, тонг отар албат,
Қуёш ботса, ҳилолга навбат,
Умри увол кетган кимсалар,
Қайта яшай олмаслар фақат.

Бир тупроқда бир туғилиш бор,
Шу заминга бир кўмилиш бор.
Қучоғига олар чоғида,
Тупроқ биздан қилмасин-да, ор.

Оллоҳ боқий, осмон боқийдир,
Ёвга мудом шайтон соқийдир.
Ким ўзгага чоҳ қазир бўлса,
Ўз умрига ўзи ёғийдир.

«1992 йил октябр ойида Шаҳритуздаги Тожикобод қишлоғида бир уйга кириб қолдим. Хона ўртасида яланғоч, кўкси тиғ билан бир неча жойидан тилиб ташланган аёл мурдаси ётарди. Унинг ёнида пешоналаридан отилган беш нафар катта-кичик ўғиллари ётқизиб қўйилганди. Бир ярим яшар ўғилчаси ўлик онани эмиб турганди. Эшикни очгандим, овозгами, ёруғликками болакай бошини кўтарди. Лаблари қон эди.

Ўзимни тута олмадим. Ўкраб йиғладим. Худодан илтижо қилдимки, шу гўдакка тил бергин, токи онаси, оғалари қотиллари ким эканлигини дунёга жар солиб айтсин. Тағин сўрадимки, каромат кўрсатгин-да, майдонларда митинглар ташкил этганларни шу ерда пайдо қилгин, токи разил ниятлар йўлида юрт бошига не касофатлар олиб келишганини ўз кўзлари билан кўришсин...
(Ўша китоб, 50-бет)

Шу гўдакка тил бер, тил бер, Худойим,
Қон қотган лаб билан элга сўйласин.
Бўлди деб айтсин, оҳ, қиёмат қойим,
Қирқ мингта бўлинар, қилга сўйласин.

Дунё одамлари уни тингласин,
Бойлигу амалга бўлмайин мафтун.
Ўзларин шу ҳолда бир зум англасин,
Ким ахир бўлибди дунёга устун?

Жонсиз ётган беш ўғлонининг руҳлари,
Чирқирайди, сиғмайин кенг осмонга.
Она кўксин тилган тиғга тил берса,
Ҳеч шубҳасиз, лаънат ўқир инсонга.

Дунё бевафо деб нолиймиз ҳамон,
Бевафо аслида ўзингдир, инсон.
Худонинг олдида қародир юзинг,
Сенга ҳайрон боқар бу ер, бу осмон.

«Мен асли тарих ўқитувчисиман. Лекин бирор жойда бундай ваҳшийликлар қилинганини тарих дарсликларидан ўқиган эмасман. Ёш келинчакларни кўкракларини кесиб, кўзларини ўйиб олишганини айтайми? Кесилган маммалар боши кесилган гўдаклар оғзига тиқиб қўйилганиними? Ёки йигитларни бензин ичишга мажбур қилиб, оғзига гугурт чақиб юборганлариниими?..»
(Ўша китоб, 112-114-бетлар)

Азобнинг ҳам тури кўп,
Каззобнинг ҳам тури кўп.
Яхши қанча бўлса оз,
Лек одамзот ғўри кўп.

Хуш сўзга ишонади,
Туш сўзга ишонади.
Лаҳза ўтмай, кун ўтмай,
Алам ичра ёнади.

Узилмаган лолалар,
Қирда унган нолалар.
Бўлагани келмаган,
Бу дунёга болалар.

Боқиш ор кўзларига,
Ит теґса қизларига,
Оналар ажинлари,
Сиғмаса юзларига.

Хорликнинг кўзёшлари
Қабоҳатнинг тошлари,
Жисмини эзиб бўлган,
Туганган бардошлари.

Номусдан қилиб нидо,
Тошлар ҳам берса садо.
Момолар дод солсалар:
-Қай кунга солдинг, Худо?!

Бир-бирин сўйиб одам,
Увушмаса эти ҳам.
Бу иблисга сўз увол,
Ўзингга солдик, Эгам!

Азиз ўқувчи, назаримда кўнглингизнинг туб-тубидан оғриқли бир нидо отилиб чиқаётгандек. «Бас! Етар! Тўхтатинг!.. Бошқа варақламанг бу китобни!..»

Мен-ку, ёпдим бу китобни,
Эрта кимдир очар яна.
Унутолмай бу азобни,
Кўзидан ёш сочар яна.

Қабоҳатнинг оғусини,
Ичиб кўзи кўр бўлганлар.
Шайтон тутиб жодусини,
Худодан ҳам «зўр» бўлганлар.

Одамзотга фазилат ёр,
Имон, инсоф, диёнатда.
Азоб бисёр, армон бисёр,
Ёвузликда, хиёнатда.

Кимдир кетиб бу дунёда,
Кимнинг бағри бутун бўлгай.
Магар дилда ғам зиёда,
Кўзда абад тутун бўлгай.

Хазон бўлган жон руҳининг,
Тоғдайин зил армони бор.
Тожикистон андуҳининг,
Етмиш минглик қурбони бор.

Етмиш минг дил, етмиш минг жон,
Бу дунёдан бўзлаб кетди.
Ота-она, қизу ўғлон,
Бир-бирини излаб кетди.

* * *

Нуқта қўяй достон аввали,
Тожикистон нолаларига.
Кетганлари келмас, ақалли,
Умр тиланг болаларига.

Вале дилни ўртар бир савол,
Қайдан келди бу қирғин-барот.
Нечун топмиш минг-минг жон завол,
Бунча тубан кетмиш одамзот.

Ички низо, ички урушдан,
Биродаркуш бўлар одамлар.
Оқибат йўқ, меҳр йўқ жойда,
Ўлмай туриб ўлар одамлар.

Айрилиқлар оҳу фиғони,
Аримайди ҳамон Афғондан.
Уруш экан дарднинг ёмони,
Безор бўлди эл толибондан.

Йиллар ўтди йилларни қувиб,
Энди бунда оташ, аланга.
Дилда Ҳақни унутган каслар,
Тилда «Ҳақ» деб кирдилар жангга.

Ниятлари бўлғуси барбод,
Шак келтирса кимки Худога.
Бевақт ўлим излаб одамзот,
Келмаган-ку ахир дунёга.

Кўзлар кўзга қувонч улашсин,
Юзлар юзга таратсин зиё.
Хуш ниятда диллар тиллашсин,
Сизу бизни асрагай вафо.

ҲУРЛИК ЙЎЛИ

Тарихий хотираси бор бўлган инсон иродали инсон. Такрор айтаман, иродали инсондир. Ким бўлишидан қатъи назар, жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўз ўтмишини яхши билса, бундай одамларни йўлдан уриш, ҳар хил ақидалар таъсирига олиш мумкин эмас. Тарих сабоқлари инсонни ҳушёрликка ўргатади, иродасини мустаҳкамлайди.
Ислом КАРИМОВ

Ҳурлик йўли узун йўлдир,
Сўқмоғи кўп, тоши кўп.
Юзлардаги кулгусидан,
Кўзлардаги ёши кўп.

Бу йўлларнинг ороми йўқ,
Зилдек-зилдек юки бор.
Бу йўлларнинг гадоси кўп,
Бу йўлларнинг беки бор.

Бу йўлларда бахтин эмас,
Армон кучган кўп бўлган.
Озодликни сўраб чиқиб,
Ўққа учган кўп бўлган.

Изтиробнинг иситмаси,
Чирмашган не жонларга.
Бу йўлнинг ҳар қадами,
Қабрдир қурбонларга.

Узоқ тарих, узоқ ўтмиш,
Қатларида қайғуси.
Янги тарих-энг гўзал ҳис,
Бу ҳуррият туйғуси.

Одатда яхшилар бировга ёмонлик қилишдан ор қилади. Яхшилар андишали бўлади. Биз ана шундай яхшилик яратган, яхшилари бисёр элмиз.

Афсуски, баъзан ёмонлар андишани қўрқоқлик деб биларкан. Сенда ҳурлик ва озодлик, ғурур ва ифтихорни кўрса лабларига учуқ тошаркан, жонлари ҳалқумига келаркан. Чунки, улар асрлар давомида сени мутеликда тутиб келганлар. Ўрганган кўнгил ўртанса ёмон бўларкан...

90-йиллар Ўзбекистон мустақиллиги арафасида собиқ Марказ томонидан содир этилган Ўш ва Ўзган, Наманган, Фарғона ва Қўқон, Бўка ва Паркент воқеаларининг асл сабаблари ҳам ана шунда бўлгани бугун барчамизга аён.

Аммо соф ниятли одамга Худо ҳамиша ёр. Ана шу оғир дамларда элга раҳбар бўлиб келган юртбоши миллат дардига дармон бўлди. Ўз жонини гаровга қўйиб Ўзбекистонни сақлаб қолди...Бало даф бўлди!..

Яхши одам номин айтиб,
Не-не авлод яйрайди.
Худо берса минглаб жонни,
Битта одам асрайди.

Янги тарих-ўтмишингда,
Фарёд бордир, дод бордир.
Лек дардингга малҳам бўлган,
Жони фидо зот бордир.

Бўкадаги бўронлар,
Нола қўшган нолангга.
Шунда кўзинг тушганми,
Оқ от минган болангга.

Оломонни оралаб,
Тинчликка тумор бўлган.
От устида қуёшдек,
Миллат учун ор бўлган.

Чиққан кам, тушган кўпдир,
Риёнинг тушовига.
Наманганда ким кирган,
Ёмонлар куршовига?

Сени талаган каслар,
Сендан-ку бойроқ эди.
Сенинг айбинг, жон элим,
Қўлларинг қадоқ эди.

Отанг пахтакор эди,
Онанг пахтакор эди,
Эгатларда эзилган,
Боланг пахтакор эди.

Пахтасин териб бердинг,
Чаноғида тилдилар.
Пешонангни шўридан,
Шарбат талаб қилдилар.

Қалбинг ўртаб ётса ҳам,
Тишлагандинг тилингни.
«Пахта иши»н занжиридан,
Ким бўшатди қўлингни.

Адолатнинг туғини
Бошида тута олган
Юртбоши юртнинг юзи,
Дилларга ишонч солган.

* * *

Айтилган сўз - отилган ўқдир,
Меҳринг меҳроб, жонимда чўғдир,
Сендек суюк суянчим йўқдир,
Отингдан айланай, элим-ов!

Сен қўлласанг қоқилмас ҳеч ким,
Асли сендек оқилмас ҳеч ким,
Топган гапим, айтарим шулким,
Зотингдан айланай, элим-ов.

Кўзгу синса кўзлар кулмаган,
Ёт тупроқда излар кулмаган,
Гинада ҳам тилингдан томган,
Тотингдан айланай, элим-ов!

Сен тупроққа тилмоч бўлган эл,
Она Ерга оқсоч бўлган эл,
Куйинчагим, қуёш бўлган эл,
Ёдингдан айланай, элим-ов!

Дунёда оддий одам ҳам англаб етиши шарт бўлган бир ҳақиқат мавжуд. Кишилик тарихига назар солганларга шу нарса маълумки, бирон бир халқ бутун мустақиллигини, ҳурлигини қўлга киритиб, эртасига бирданига бой-бадавлат, ҳамманинг ҳавасини келтирадиган ҳаётга эришиб кетмаган. Ҳурлик йўли-меҳнат ва машаққатлар, кураш ва синовлар йўлидир. Авваламбор, давлат қуришнинг ўзи осон кечмаган. Шу боис биз бутун босиб ўтган йўлимизга назар солсак, «кеча ким эдик-у, бугун киммиз», деган саволга ёруғ юз билан жавоб бера оламиз. Тарози палласига қўйсак тош босадиган хайрли ишларимиз беҳисоб.

Ғалланг бўлса қўшиғин,
Аввал онанг айтаркан.
Иссиқ нонниг исидан,
Сархуш боланг айтаркан.

Дарҳақиқат, биргина ғалла мустақиллиги кўксимизни қанчалар тоғ қилгани, нефть мустақиллиги иқтисодиётимизга мустаҳкам пойдевор бўлгани барчамизга аён-ку! Афсуски, бизнинг маънавий камолотимиз, ўз йўлимиз, ўтмишимиздан фахру ифтихоримиз, иқтисодий тараққиётимиз, келажакка ишончимиз айрим бузғунчи кимсаларга сира-сира ёқмаяпти...

Ўзбекистон кўзимдаги нур,
Кафтинг очсанг жонимни туттум,
Бу дунёга сенда келдим мен,
Бу дунёдан сени деб ўтгум.

Ҳурлик кучган озода диёр,
Йўқ эмасдир озорларинг ҳам.
Шаҳид кетган ўғлонлар ётган,
Бордир маъюс мозорларинг ҳам.

Қўлда қалам, ўйга толаман,
Қандай куйлай қувонч, дардларинг?
Минг достонга мазмун бергувчи,
Сен деб жонни тиккан мардларинг.

Минг қўшчига бир бошчи бўлган,
Тўрт тарафга тентак тортади.
Бир жон бўлиб бирлашса гар эл,
Юртда гўзал тонглар отади.

Кимки нени ўрганмоқ бўлса,
Улуғларнинг мероси бисёр.
Она замин топталмаса, бас,
Руҳлар бунда чекмасин озор.

Айтилган гап, отилган ўқдир,
Кўзгу тутар кўнглим ўзимга.
Жоним Ватан, нур берар Оллоҳ,
Сен деб айтган ҳар бир сўзимга.

1999 йил Тошкент шаҳрида бир қанча бегуноҳ ҳамюртларимиз терроршнг қурбони бўлдилар. 2000 йилнинг ёзида Сариосиё, Бурчмулла ва Янгиобод тоғларида жангариларга қарши курашда жасур аскарларимиз ҳаётдан бевақт кўз юмдилар. Бевақт ўлим эса ҳамиша юракни қон, қаддингни дол қилади.

Қон қақшайди ҳар ёзган байтим,
Тугамасми, бу жанглар айтинг?
Ёмонликни ният қилганлар,
Сиз инсофга, имонга қайтинг!

Кўзни очинг, етар шу жабр,
Кимга керак сон мингта қабр.
Қабрларни санаш учун биз,
Келмаганмиз дунёга ахир!

Елга сочма, халқим, сўзингни,
Таниб олгин сен ҳам ўзингни.
Тинч ҳаётни қадрин билгайсан,
Гар каттароқ очсанг кўзингни.

Ғоз учолмас овчи бор кўлда,
Ўзни эҳтиёт қилар яхшилар.
Алпомиши ўлмаган элда,
Юзи ёруғ куйлар бахшилар.

Момо ернинг юраги тинчлик,
Момо ерга кераги тинчлик.
Худойим ҳам тўйган урушдан,
Худойимнинг тилаги тинчлик.

Болдек ширин тинчликнинг тоти,
Элим, ҳурлик бахтнинг баёти.
Бошинг узра соябон бўлсин,
Оқ каптарнинг оппоқ қаноти.

АСРАЙ БИЛГИН

Матбуот орқали ҳам, хориж сафарларида ҳам доимо такрорлайман-терроррга қарши курашиш керак. Биринчи галда, террорчиларни тайёрлайдиган заминга, ғояга, мафкурага эътибор бериш, шуларга қарши курашиш керак.
Ислом КАРИМОВ

Огоҳмисан, айт, дунё,
Огоҳмисан, эй одам?
Нечун унда кўзинг ёш,
Нечун унда бошинг хам?

Содда дунё, ғўр дунё,
Пешонаси шўр дунё.
Тирик туриб ўзингга,
Қазийдирсан гўр дунё!

Огоҳмисан, сен ўзи,
Гумроҳмисан сен ўзи?
Тонг сен учун отмоқда,
Сен деб кулар кун кўзи.

Нечун ахир бир-биринг,
Тиғлашни хуш кўрасан?
Гул бўлганда сўлдириб,
Йиғлашни хуш кўрасан?

Содда одам, ғўр одам,
Кўзи очиқ, кўр одам.
Ғафлат бешиги ҳаром,
Уйғон энди, тур одам!

Эртага нима бўларкин?.. Элимиз, юртимиз, фарзандлар тақдири нима бўлади? Диллардан ҳаловатни ўғирлаган бугуннинг саволи бу. Терроризм инсоният бошига солаётган ногаҳоний кулфатлар огоҳ қалбларни ўртаётган сўроқ бу.

Аслида, бу дунёга ҳар биримиз бахтли яшаш учун келганмиз. Ахир, отамиз бир-Одам Ато, Онамиз бир-Момо Ҳаво, борар сўнгги манзилимиз ҳам бир-шу муқаддас замин! Наҳотки бандаси қилган гуноҳлари учун охиратда жавоб бериши муқаррар эканини англаб етмаса? Тавба-тазарру тирик одамга ярашади. Дунё тинчлигини асрашга ҳар биримиз масъулмиз.

Бугун қайғу бошимда ботмон,
Эрта шамол сенга кўчирар.
Террор-асли шафқатсиз тўфон,
Тинч уйингда чироқ ўчирар.

Мағрибдами ва ё Машриқда,
Озор топса одам боласи.
Қулоғингни солар қоматга,
Етиб келган оҳу ноласи.

Дерлар, бўлсин умринг зиёда,
Кимга ёқмас хуш орзу, ният.
Томошага ўч бу дунёда,
Томошабин бўлмоқ жиноят.

1999 йил, 16 февраль... Жаҳон жамоатчилигининг диққат- эътибори Ўзбекистон пойтахти Тошкентга қаратилди. Халқимизни, тинчлигимизни кўролмайдиган террорчи кучлар Ўзбекистон Президенти ҳаётига суиқасд қилмоқчи бўлдилар... Лекин уларнинг ёвуз, қора ниятлари амалга ошмади. Оллоҳ юрт эгасини ўз паноҳида асради.

Элим деган юрт саркорин,
Эл дуоси асрагайдир.
Ҳақ йўлинда жон нисорин,
Ҳақ нидоси асрагайдир.

Бахт этагин тутқазгунча,
Ойлар ўтар, йиллар ўтар.
Ғам қувлаган ожиз одам,
Қочиб қанча қонлар ютар.

Отам дерди:-Очгил кўзни,
Ерни кўргин, пастга тушгил.
Тўрт одамга тўғри сўзни,
Топиб айтмоқ ўзи мушкул.

Илон кирар, чаён кирар,
Билиб-билмай очсанг бағир.
Қўлламаса Худо агар,
Эл олдида юрмоқ оғир.

Эл корига елка тутган,
Юрт ёвига кўкси қалқон.
Бу ҳикматни ким унутган,
Кўкдан тушмас яхши инсон.

Сен деб қуйса, ёнгин сен ҳам,
Қарсак ахир қўш қўлники.
Паноҳингда асра эгам,
Ўзбекистон ҳур элники!

* * *

2001 йилнинг 11 сентябр куни Нью-Йорк ва Вашингтон шаҳарларида ногаҳоний содир этилган жаҳаннамий фожеа дунё одамларининг кўзларини очиб юборди.

Мана бу сўзлар алангa ичида ажал комига кириб бораётганлардан бирининг сўнгги нидоси эди.

«Назаримда, 108-қаватда тирик жон қолмади. Пастга тушишнинг ҳам иложи йўқ. Хотиним тугуруқхонада эди. Шундай бўлганини уйдан яшириб турсангизлар, илтимос, кейин, кўзи ёригач, билар...»

«Эй, одамлар! Биз ер қаърига кириб кетяпмиз!..»

Америка—соҳиб қудрат,
Кундай аён даҳри дунга.
Куппа кундуз ғафлат босиб,
Қандай қолдинг қаро кунга?!

Куш беизн учмаган юрт,
Қайғу қонин ичмаган юрт.
Отдан сира тушмаган юрт,
Қандай қолдинг қаро кунга?!

Одам зоти орзулаган,
Тилло суви ёдулаган,
Ғафлат сени жодулаган,
Қандай қолдинг қаро кунга?!

Минглаб одам сувдек эриб,
Ер тубига кетса кириб.
Ўйладингми, ҳеч ўлтириб,
Қандай қолдинг қаро кунга?!

Бу не ҳолдир, бу не ҳолдир,
Бир сен эмас, дунё лолдир.
Ҳар бир тилда шу саволдир,
Қандай қолдинг қаро кунга?!

Демак, душман зийрак чоғи,
Сену мендан тийрак чоғи.
Мот қилди уйқу увоғи,
Қандай қолдинг қаро кунга?!

Ердан садо, кўкдан садо,
Террор жонга битган бало.
Ўзинг асра ундан, Худо,
Қолдирмагин қаро кунга!

* * *

Она вужудида бир зурриёт пайдо бўлиб, дунё юзини кўргунича, она зоти минг ўлиб, минг тирилади. Одам фарзанди Парвардигор қудратининг бир чимдим нури бўлиб дунёга келган бўлса, ажабмас. Аммо инсон ўз ақлсизлиги, жаҳолати туфайли дунёни вайронага айлантиришга уринган экан, буни шарҳлашга ақл ҳам ожиз.

Бир неча дақиқаларда Америка диёрида 4613 кишининг кули кўкка совурилиши, бу мудҳиш фожеа дунёнинг 80 мамлакатига даҳлдор эканлиги ҳам ақл бовар қилмайдиган даҳшатли ҳодисадир.

Эндиликда бир ҳақиқат аниқ: бугун ер юзидаги қудратли давлатлар ҳам «алоҳида тинч яшай оламан» деган хаёлга бориши тафаккур доирасига сиғмайди. Жаҳон халқлари терроризм балосига қарши биргаликда курашмас экан, бу чумчуқ икки оёғини кўкка кўтариб «осмон қулаб тушса тутиб қоламан», деган хомхаёл билан баробар, экан.

Америка воқеаларидан кейин Туркия ва Саудия Арабистонида, Индонезия ва Россия, Испания ва Сурия давлатларида содир этилган террорчилик ҳаракатлари мана шу аччиқ ҳақиқатни эсга солади.

Шу йилнинг 29-30 март ва 1 апрел кунлари Ўзбекистонимизда 9 нафар ички ишлар ходими ва 5 нафар фуқаро террор аталмиш жаҳолатнинг қурбони бўлгани ҳам шу ҳақда изтироб билан ўйлашга даъват этади.

Тонгда эл-юрт посбони бўлиб уйдан чиққан 9 нафар ички ишлар ходимининг ҳаётдан не-не гўзал умидлари бор эди, ахир! Улар ҳам ота-онасининг дуоларини олиб, фарзандлари қувончини, бахтини кўриб яшашга ҳақли эди-ку!

Қуёш сиз учун ҳам кулиб чиқарди,
Ой ҳам тунингизга чироқ тутарди,
Уйда жондек ширин жонлар кутарди,
Ҳаққингиз бор эди бахтли яшашга.

Бирингиз Қасбида туғилган Эркин,
Муҳиддинсиз қолган Сурхон не деркин?
Кўҳна Шош соғинар Қодирдек ўғлин,
Ҳаққингиз бор эди бахтли яшашга.

Самарқанд кўкидан уч юлдуз учди,
Фахриддин, Отабек, Мансур ер қучди,
Уч бахтнинг кўзига ногоҳ чўп тушди,
Ҳаққингиз бор эди бахтли яшашга.

Ваҳобиддин Паркент ўғлони эди,
Заитбек Қибрайнинг қалқони эди,
Азизжон Янгийўл достони эди,
Ҳаққингиз бор эди бахтли яшашга.

Сиз йўқ остоналар оҳи ўртайди,
Қайғулар қон қусиб, қувонч қорайди,
Қабрингиз қошида осмон торайди,
Ҳаққингиз бор эди бахтли яшашга.

Сиз Ватан кўкида сўнмас қуёшсиз,
Элнинг ёдидасиз, руҳан дилдошсиз,
Соғинчсиз, армонсиз, битмас кўз ёшсиз,
Ҳаққингиз бор эди бахтли яшашга.

Афсуски, тўққиз ўғлоннинг уйида тўққиз онанинг фарёди тошларни ҳам титратиб турибди ҳозир. Бу онаизорлар ўғлонларини йўқламоқдалар. Терроризм балосини лаънатламоқдалар. Она қалби фарзандларидан жудо бўлганига сира-сира ишонгиси келмайди.

Ўққа учган болам-ов,
Йўққа кўчган болам-ов,
Юрагимнинг ёнига
Чиқди чипқон болам-ов!

Сенинг ўлганинг ёлғон,
Менинг қолганим ёлғон,
Сенга теккан ўқ, болам,
Менинг жонимни олғон!

Ўғлинг ўрмалаб келар,
Қизинг юмалаб келар,
Кўзларимнинг қонлари
Юздан думалаб келар.

Йўқлаб борсам қабрингга,
Қайрилмайсан, болам-ов!
Тупроқ онанг бўлдими,
Айрилмайсан, болам-ов!

Жон болам, жоним болам,
Мангу армоним болам!
Қонимда қирқ йил ёзсам
Битмас достоним, болам!

Бошига иш тушганда кўзи очилган одам, бошига тош текканда уйғонган одам билан баробар. Чунки тош теккан киши ўзига келгунича, ёмонлар ўрмонга ўт қўйишлари мумкин. Шунинг учун ҳам Юртбошимиз куйиб гапиради, шунинг учун ҳам ёниб гапиради:

«Мана шундай лоқайдлик ва бепарволикни кўрганда одам беихтиёр ёниб кетади, эй, одамзот, кўзингни оч, Ўзбекистонни вайронага, халқимизни қулга айлантирмоқчи бўлганлардан, болаларимизни алдаб, уларни ўзимизга қарши қайраб юрганлардан огоҳ бўл, деб ҳайқиргиси келади».

Айтилган гап, отилган ўқдир,
Майда гаплар сиғмас дилимга.
Айбсиз кетган руҳлар чорлади,
Қалам олдим ногоҳ қўлимга.

Деманг тилдан достон тўкилди,
Дилдан оғриқ, хазон тўкилди.
Қирқта эмас, бир эди жоним,
Вале қирқ минг жойдан сўкилди.

Ер юзида лоақал бир кун,
Одам ноҳақ ўлмаган кун йўқ.
Кўҳна дунё кўҳна ярангни,
Наҳот бир кун тилмаган кун йўқ.

Қодир Оллоҳ, бандалар ожиз,
Ўзинг қўлла, яхшига наф қил!
Ер юзидан, кўкнинг кўзидан,
Террор деган балони даф қил.

Тинч тонгларнинг тоза юзидан,
Сен уйғониб, нур тергин, инсон.
Қуёшга боқ, ўтли кўзидан,
Қалбинг учун қўр тергин, инсон!

Ўтган кунинг- ўтган умрингдир,
Омонлигинг шукрин қилсанг-чи!
Ҳатто қуш ҳам уясин асрар,
Одамлигинг фикрин қилсанг-чи!

* * *

Қордан қадр сўрама-эриб кетар,
Хазон болиш бўлмайди, чириб кетар.
Ғаним уйдан қувончинг териб кетар,
Худо берган бахтингни асрай билгин.

Ҳақдан сўра, мушкулинг осон бўлсин,
Дарвозанг оч, уйингда меҳмон бўлсин.
Остонангда орият посбон бўлсин,
Худо берган тахтингни асрай билгин.

Тошдан меҳр тиланма, дил тўкилар,
Бевафонинг бағрида бахт ўкинар,
Оқилга ҳам, одилга ҳам эл юкинар,
Эл ўғлисан, аҳдингни асрай билгин.

Асрай билгин осмонингни асрай билгин,
Боғинг гўзал, боғбонингни асрай билгин.
Хуш ниятли ҳар миллат сиққан бу юрт,
Карвон бўлсанг сорбонингни асрай билгин.

Бўлар-бўлмас одамга бўзлайверма,
Ҳақиқатни ҳар дилдан излайверма,
Қўлинг етмас манзилни кўзлайверма,
Худо берган нақдингни асрай билгин.

Бу дунёнинг белига белбоғ етмас,
Биз кетамиз дунёдан, дунё кетмас.
Мудраб қолсанг отар тонг, сени кутмас,
Элим, сафда шаҳдингни асрай билгин,
Худо берган бахтингни асрай билгин.

ХОТИМА

Менинг ҳаётим-иш, уй. Шу халқ, шу миллат ташвиши. Менда яна нима бор? Ўйлайман. Кўп ўйлайман. Кечалари ухлолмасдан чиқаман. Менинг ҳам болаларим, набираларим бор. Мен ҳам болаларимнинг бахтини кўрмоқчиман. Набираларимни ўйлантирмоқчиман.
Ислом КАРИМОВ

Бу дунёга биз ҳаммамиз меҳмонмиз,
Ҳар бир одам яхши фикр, ўй қилсин.
Шоҳми, гадо орзуси бор инсонмиз,
Дуо қилинг, ҳар бир банда тўй қилсин.

Дерлар умр— бу Оллоҳнинг инъоми,
Набиралар инсон умрин давоми.
Хуш кунларнинг садосидир аслида,
Яхшиларга яхшиларнинг саломи.

Набирасин қўлларидан етаклаб,
Ўзи юрган йўлларидан етаклаб,
Гижинглаган тулпорларга миндирсин,
Ҳақ йўлида дилларидан етаклаб.

Эл дардидан ортармикан ўзи ҳеч,
Ортишига етармикан кўзи ҳеч?
Эл дардига жони фидо инсонни,
Қодир Худо, мушкулини осон еч.

Фарзанд берса, бўйи қўшилсин бўйига,
Тўй ярашар ҳар ўзбекнинг уйига.
Яхши ният, ярим давлат, омин денг,
Тўйлар қилсин, подшо борсин тўйига.

Набираси умрининг хуш навоси,
Армон отлиғ ширин дарднинг давоси,
Дуо қилинг, подшолар ҳам тўй қилсин,
Ниятига етсин Ислом бобоси!

Достон умри ҳам инсон умрига ўхшаркан. Зеро, достон ҳам осмондан тушмайди. Одамлар оламидан, одамлар дардидан тўкилади. Мен бу дардни қандай тўкдим, билмадим. Аммо, яхши ният билан очилган китоб яхши ниятда ёпилмоғи жоиз.

Достон учун очилган дафтарни ёпишга жазм қилар эканман, шуни фахру ифтихор билан айтаманки, дунёда миллатимизнинг ўз тафаккур тоғлари, ўз ҳикмат боғлари бор. Ўзбек элининг жаннатий диёрига, беназир маънавий оламига, меҳр тўла қалбига ошуфта одамлар кўп дунёи дунда.

Заҳматкаш халқимиз ҳам эркин ва озод, тўқ ва фаровон яшашга ҳақли. Ва иншооллоҳ, у ўзининг буюк келажагини ўз қўли билан қуражак. Чунки бу Ватаннинг оромини унинг доно сарбони, огоҳ фарзандлари қўриқламоқда.

Бу қабоҳат яралади қалбим маним,
Нокас зоти мардларга тик йўлиқмайди.
Оллоҳ шоҳид, билгил, халқим, жон Ватаним,
Оромингни огоҳларинг қўриқлайди.

Одам яшар, сўз яшайди армон деган,
Шу ўғлингдек бўлур асли султон деган.
Жон керакми, жоним сенга қурбон деган,
Оромингни огоҳларинг қўриқлайди.

Ўзбекистон кўзимизда ёнган шамдир,
Фидоларинг киприклардан тушмас намдир,
У отамдир, у онамдир, у боламдир,
Оромингни огоҳларинг қўриқлайди.

Нони қаттиқ, майли, оши ёвғон бўлган,
Мардлар доим юрти учун қалқон бўлган,
Ким айтибди, сотқин каслар инсон бўлган,
Оромингни огоҳларинг қўриқлайди.

Жоним Ватан — жонимизнинг чашмасисан,
Сен онамнинг оппоқ сочи, кўз қошисан,
Миллатимнинг энг кексаси, энг ёшисан,
Оромингни огоҳларинг қўриқлайди.

Биз бир эмас, биздар юз минг, биз миллионмиз,
Биз ўзбекмиз, биз Темурий Туркистонмиз,
Биздар ҳам ҳур туғилгонмиз, биз инсонмиз,
Оромингни огоҳларинг қўриқлайди.

ХОЖА АҲРОР ВАЛИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ 600 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

“ИЙМОННИНГ ҲАҚИҚАТИ ЭҲСОНДИР...”

Носириддин Убайдуллоҳ XV аср иккинчи ярмида Мовароуннаҳр ва Хуросонда ижтимоий-сиёсий, маърифий-илмий ҳаётда катта ўрин тутган, ғоят нуфузли сиймолардан биридир. Бу улуғ зот 1404 йили Тошкент яқинидаги Боғистон деган қишлоқда деҳқончилик ва чорвачилик билан шуғулланувчи маърифатли Хожа Маҳмуд оиласида туғилган. Онаси томонидан насаби Шайх Хованд Таҳурга (халқда Шайхонтаҳур деб келинган) бориб туташади.

Ёшлигидан тасаввуфга жуда қизиққан Хожа Аҳрор Тошкент, Самарқанд, Бухородаги таҳсил йилларида кўп олим ва фозиллар суҳбатидан баҳраманд бўлади. 1428 — 1431 йиллари у Ҳиротга боради ва даврининг машҳур алломаларидан сабоқ олади, Яқуб Чархий (вафоти 1477 йил) билан ўрталарида пир — муридлик муносабатлари мустаҳкамланади.

1432 йили Тошкентга қайтиб, нақшбандийликни равнақ топтиришга киришади, айни чоғда деҳқончилик ва тижорат ишлари билан шуғулланади. Али Сафий ибни Ҳусайн Воиз Кошифийнинг “Рашаҳот мин айн ул-ҳаёт” асарида таъкидланишича, Хожа Аҳрор ерлари, экинзорлари кўп бўлган. Бу ерда айтиш керакки, Хожа Аҳрорга майда мулк эгалари ўз ерларининг бир қисмини ўтказишган. Шу туфайли улар солиқдан озод этилганлар.

Хожа Аҳрор фаолиятининг мамлакат сиёсий ҳаётига кириб келиши, унинг таъсири 1450-йиллар аввалига оиддир. Улуғбек 1449 йили қатл қилинганда Хожа Аҳрор Тошкентда яшар, ҳали унинг Самарқандда сиёсий таъсир ўтказиш имкони йўқ эди. Бундай имкон 1451 йили Султон Абу Саиднинг Тошкентга келиши ва Хожа Аҳрор шахсиятига алоҳида эътибори ҳамда уни ўзига руҳоний устоз (пир) қилиб олганидан кейин аста-секин юзага кела бошлайди. Бу тафсилот Хожа Аҳрорни Улуғбекнинг қотили деб қоралаб юрган олимларимиз эътиборидан четда қолган, аниқроғи, унга нописандлик билан қараган эдилар. Хожа Аҳрорнинг тарих саҳнасига чиқиши 1454 йилга тўғри келади. Ўша йили Абулқосим Бобур Самарқандни қамал қилганида Хожа Аҳрор шаҳар ҳимоячилари ёнида туриб, сулҳ тузиш билан кўп фалокатнинг олдини ололган эди. Айтиш керакки, Хожа Аҳрор темурийларнинг кўп низоларини бевосита ўзи ёки билвосита (нуфузли арбоблар, машҳур мутафаккирлар мадади билан) бартараф этишга муваффақ бўлган.

Хожа Аҳрорнинг ёши тўқсондан ўтганда Самарқандда оламдан ўтди.

Хожа Аҳрорни Абдураҳмон Жомий ва Алишер Навоий жуда ҳурмат қилганлар, тасаввуфда уни устоз деб билганлар. Бунинг сабабларини ва Хожа Аҳрор фаолиятидаги илғор томонларни илмий асослаб берган олим, петербурглик профессор А.Н.Болдирев бўлди.

Устоз Болдирев Хожа Аҳрорнинг оддий халқ мушкулини осон қилишда (Тошкент аҳолиси учун 250000 динор солиқни тўлаб юборган), юқорида таъкидланганидек, темурийларни ҳамжиҳатликка ундашда шариат қонун-қоидаларини тўғри тушунтириш, адолатли бўлиш, зулмни тизгинлаш, жамият тараққиёти, раият осудалигини сақлаш йўлидаги хизматларини манбалар, хатлар ва бошқа ҳужжатлар асосида ёритиб бердилар.

Захириддин Муҳаммад Бобурнинг Хожа Аҳрорга рағбати баланд бўлган. Ҳатто унинг исмини ҳам Хожа Аҳрор қўйган экан. Бобур иситма касалига учраганда, Хожа Аҳрорнинг “Волидия” асарининг таржимасига киришсам, шояд тузалиб кетсам, деб ният қилган ва шифо топган.

Хожа Аҳрордан бизгача 3 асар ва мактублари мажмуаси етиб келган. Булар:

1. “Факарот ул-орифин” (Орифларнинг сўзлари, фикрлари).

2. “Волидия” — Хожа Аҳрор отасининг таклифига биноан бу асарини ёзган. Шунинг учун ҳам волид — отага асар номида ишора бор.

Унда хулқ-ахлоққа оид фикрлар, чунончи, нолойиқ сўзни тилга келтирмаслик, ёмонлардан узоқ юриш, нафс бандаси бўлмаслик, фисқ-фужур, ғийбатдан қочиш, Ҳақ ёди билан бўлиш, айниқса, эл олдида одоб сақлаш лозимлиги ҳақида сўз кетади. Асар таржимаси 1528-29 йили амалга оширилган.

3. “Ҳавроия” (Ҳурлар) рисоласи машҳур тасаввуф алломаси, шоир Абу Саъид Абулхайрнинг (XI аср) “Ҳурлар” деб бошланадиган бир рубоийси шарҳидан иборат.

Абдураҳмон Жомийнинг ёзишича, бу рубоийни ўқиган беморлар сиҳат топиб кетар эканлар.

4. Хожа Аҳрор мактублари мажмуаси. Навоий уларни жамлаб муроққаъ тузган экан. “Навоий албоми” деб юритиладиган Хожа Аҳрорнинг бу хатлар тўпламида 128 хат мавжуд. Улар орасида Ҳусайн Бойқарога, Алишер Навоийга сиёсат билан боғлиқ, ҳукмдорлардан бирорта жабрдийдага ёрдам бериш, шариатга риоя қилиш, савдо-сотиқ ишларида тўғри, ҳалол бўлиш каби масалалар юзасидан фикрлар билдирилади. Масалан, Хожа Аҳрорнинг Абдураҳмон Жомийга мактубидан: “Сиз жанобларидан илтимос шуки, гоҳо ўзингизни мавлоно Алишер жанобларининг мулозаматига еткуриб, бу фақирни уларнинг хотири шарифлари ёдига солиб, сўрангки, холисанлиллло ҳеч қандай дағдаға ва фикрга берилмай, ҳазрати салтанатшиор (яъни Ҳусайн Мирзо) қошларида нима қилиш керак бўлса, қилаверсалар, чунки мусулмонларга яхши бўладиган ишлар билан фойда етказиш ҳақиқатда уларнинг икки дунёси учун яхшидир”.

Хожа Аҳрорнинг Навоийга мактубидан: “Эшитишимча, он ҳазрат, яъни Ҳусайн Бойқарони, мулозамат қилишдан гоҳо маломат чекар экансиз. Илтимос шуки, мусулмонларга мадад етказмоқ ва бирор фақирнинг дили мушкулликдан халос топиб, шод бўлмоғи учун хотири шарифингизни сарой хизматидан узманг... Бирор киши ҳам мусулмонлар ғамини еийшни ўйламай қўйган бу вақтда уларга ғамхўрлик қилиш — энг хайрли иш”.

Олимларимиз Хожа Аҳрорнинг “Иймоннинг ҳақиқати эҳсондур” деган сўзларини келтирадилар. Эҳсон эса, меҳр ва мурувват самарасидир. Хожа Аҳрорнинг 600 йиллиги меҳр-мурувват йили деб эълон қилинган йилга тўғри келгани тасодиф эмасдек.

Суйима ҒАНИЕВА

ҲАЁТНИ СЕВГАНЛАР ШУНДАЙ ЁЗАДИ...

Шоира Хосият РУСТАМОВАнинг “НАЖОТ” китобини ўқиб...

Ишонинг, мен яқин йилларда бундай китоб ўқимаганман. Соҳилдаги ёлғиз одамни чирпирак қилиб олиб кетган тўфон каби мени ўз домига тортиб кетди бу китобдаги шеърлар. Етмиш беш ёшли мўйсафид ёш болага айландим. Ҳаётни севиб қолдим.

Шамоллар эрмаклаб ўйнар
Хазонни —
Тақдир чирпиратиб отади ерга.
Раббим, ўзинг берган мана шу
жонни —
Ўзингдан яшириб қўйяй қаерга?!

Менинг юрагимнинг туб-тубидан чиқиб келаётган овоз-ку бу, ахир. Кўзларимга қуйилиб келаётган ёш-ку бу, ахир.

Қанча ўлик бўлса —
Кўрдим, демас ер,
Ғамни парвосига келтирмайди кўк.
Йўловчи!!!
Йўловчи!!!
Қўлларингни бер —
Мен сени эртага кўраманми, йўқ?

Биз билган дунёдан гўзалроқ, покроқ яна бир дунё бор: бу — Шеърият дунёси. Шеър дунёси. Бу дунёга бўйламай кетиш — ўзингни англамай, яшамай кетишдай бир гап. Хосият мени ана шу дунё билан ошно этди.

Не маъно бор сўнгги йиғида,
Не қайғулар бахш этар даврон.
Кел, кўзимнинг очиқлигида —
Сенга тўйиб олайин осмон.
Қушлар шошиб бошимдан учди,
Эргаштириб олганча тунни.
Ўтган умрим эсимга тушди —
Эслатмагин қолган умримни...

Нима десангиз денг, бу шеърни мен ўзим ёзгандайман гўё. Ҳозиргина ёзиб тугатгандайман. Энди эса йиғлаяпман. Ҳали замон келади — адабиётсиз яшаш мумкин эмаслигини тушуниб етамиз. Ўшанда бу шеърлар сўзма-сўз ўрганилади. Мен бунга ишонаман...

Мен ҳамон ортимга ташлайман қадам,
Эргашар кимлардан
Қолган бу отим.
Қачондир яшаган бирор кимсадан
Таржима бўлганга ўхшар ҳаётим.

Таржима қилинган асар. Таржима бўлган шеър. Таржима этилган умр. Наҳотки, шундай бўлса? Нега бу ҳақда бирор марта ўйлаб кўрмадим. Бўлиши мумкин-ку, ахир! Ўзбекистон халқ шоири Усмон Азим эътироф этгани каби, Хосият — шубҳасиз, катта шоира.

Қизиқ, шу кунгача китобни босиб чиқарган нашриётга нисбатан беэътибор бўлибман. Қарамабман. Китобни қўлимга олаётиб, унинг муқовасию, ўқувчини чарчатмайдиган оппоқ қоғозларга босилганига аҳамият бердим. Китобдан кўриниб турибдики, “Маънавият” нашриётида яхши асарлар чиндан ҳам қадрланади...

Мен онамни ерга экдим,
Вужудимдан оқар титроқ.
Мен отамни ерга экдим —
Сен қаддингни кўтар, тупроқ.

Тилим калимага келмайди. Ўзимни қандай овутишни билмайман. Ерга экилган уруғ, ернинг тош бағрига экилган ота-онам, яқинларим кўз олдимга келади... Қаддини кўтармоқчи бўлаётган тупроқ... Инсонни уруғ каби ерга қадаш моҳиятини ўйласанг — ақлинг шошади.

Шамол хазонларни
Тортади юлқиб,
Бари чанг тўзонни
Тўкар изимдан.
Эҳтимол, шу улкан
Дарахтга чиқиб —
Кулиб ўтиргандир
Ҳаёт устимдан.

Қайта-қайта ўқидим. Қайта-қайта ҳаяжон... Ўзимни таҳрир этдим. Ҳаёт чиндан ҳам биздан кулаётганга ўхшайди. Ўзимнинг ҳолимга ачиниб кетдим. Худди зhouseholdдан ҳам кичкина кўриниб кетдим кўзимга...

Шабнам юзларини ювмаган пайтда,
Дарахтлар гуллашни қилганида рад.
Исмингни пичирлаб қайта ва қайта —
Ибодат қиляпман, ибодат.

Ажойиб сатрлар! “Севиб қолдим”, “қочиб қолдинг” каби шеърлардан чарчаган кўзимга — шеърни тўғри ўқиганини англатолмай ҳалакман.

Хосиятнинг шеърлари ўлим ҳақида эмас, Ҳаёт ҳақида...

“Ўлим” деб ёзилган шеърларида ҳам ҳаёт бўй-басти билан кўриниб турибди.

Ҳаётни севганларгина шундай ёзадилар. Ҳаётни севганларгина ўлимнинг моҳиятини англаб етадилар. Аввал ҳам ёзганим — ит ҳақида бир шеъри бор эди. Адашмасам, “Тирикликка мактуб” деб номланарди. Хосият ўша шеъри билан инсониятга мактуб ёзганини билармикан... Яқинда Тошкентга борганимда, Хосият яна бир китобини нашриётга топширганини айтди. Тўпламга кирган янги шеърларини тинглаб, кўз тегмасин унинг овозига, деб қўйдим... Ёдимда қолгани, Худодан сўрайдиган бир илтижом бор: ёмон кўздан асрасин. Кейинги китобларида учрашмоқ менга яна насиб этсин.

Тўлепберган ҚАИПБЕРГЕНОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони

ШАШМАҚОМ НАВОСИ БОР...

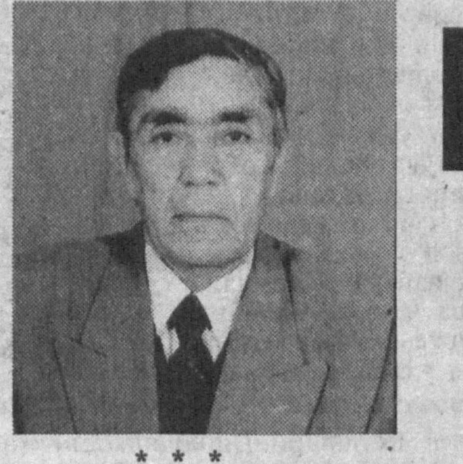

Баҳром МАҲМУД

* * *

Ватанни қўримоқ, ҳамманинг иши,
Ердан ризқ ундирмоқ, ҳамманинг иши.
Ватан сўраганда ҳатто жон бермоқ,
Душманин тез янчмоқ, ҳамманинг иши.
Ким бундан тонаркан, саналмас одам,
Ватан неъматлари унгадир ҳаром.
Нопок оёқларин қўймоқ тупроққа,
Ҳаққи йўқ, ўлганда кириб ётмоққа!

САВОЛ

Нима қилдинг, дунёга келиб,
Ё бирор газ ариқ қаздингми?
Ё қаттиқ ер бағрини тилиб,
Ниҳол қадаб, гул ўтқаздингми?

Ўлим билан олишиб ётган
Қўшнингдан бир олдингми хабар.
Бордингми ҳеч, сени зор кутган,
Онанг кўзи йўлда ҳар сафар.

Ҳелу хешинг уйлар қурганда,
Узатдингми, бирор дона ғишт.
Чорасиз бир кимса турганда,
Қўл чўздингми, босганда ташвиш.

Асрадингми ё юртни ёвдан,
Ватан сендан кутганда мадад.

Кечди мардлар сени деб жондан,
Яшашингдан недир манфаат.

ДУНЁСИ БОР

Мен туғилган бу Ватаннинг икки шўх дарёси бор,
Икки дарё ораси боғ, жаннатий маъвоси бор.

Тарихин бир-бир ўқусанг, етти иқлим лол қолур,
Қанча дониш алломаси, машҳури Синоси бор.

Кўп машаққат сели ўтди, бошида ўйнаб булут,
Лек мардлиги қуёш қадар, Соҳибқирон бобоси бор.

Бошига бахт қуши қўнди, мустақиллик шон эрур,
Ўзбегимнинг ўз беклиги, шарафли туғроси бор.

Бебулут осмонида байроғи ял-ял ёнар,
Мадҳиям сатрида пинҳон шашмақом навоси бор.

Тенглар ичра тенг бўлиб, кўп сирлашур дунё билан,
Сўзлашурга ҳақ-ҳуқуқи — Қомуси, имлоси бор.

Амриқою Англиёда илм олур ўғли-қизи,
Унга йўл очган фидойи юртбоши устози бор.

Юртни сиз айланг томошо, тоза дил, ният билан,
Юз бир тараф, минг бир тараф, беҳисоб шайдоси бор.

Қўлда сози, жўровози, куйлагай хушхонлари,
Таърифин достон ёзарга, хушкалом мирзоси бор.

Хоки гардин кўзга суртай, асрайин бегонадин,
Дилда меҳри илдиз отган, севгининг аълоси бор.

Тикладим шоним-ғурурим, давлатим умри бақо,
Ўзбекистон деб аталган Баҳромнинг дунёси бор.

* * *

Бунча зебо, тиниқ осмон, тиниқ осмон,
Кел, деб мени ўз бағрига чорлар шу он.
Ой сайрга чиққан, ана, канизлари,
Олов гулдай чақнашади кўк қизлари.
Имлайверманг, боролмайман сизга томон,
Мен заминни гуллатмоққа келган инсон!

* * *

Соҳилда томошо қиляпти одам,
Қалбида бепоён денгиз сурури.
Сув юзи сокиндир, ёйиқ беқасам,
Занжирбанд шер каби йўқдир ғурури.

Бобосин елкасин босган боладек,
Елканлар қувлашиб, чопар ҳар томон.
Сир бермай ётипти, улкан денгиз, лек —
Унинг тубидадир барча ғалаён!

Мен ҳам бир денгизман, аслида билсанг,
Томошо қилма-да, назар сол, ўғлон!
Ҳасратдан ҳеч кимга чиқармасман чанг,
Суратим сокиндир, ичимда вулқон!

* * *

Шоир ўлди, ҳеч ким билмади,
Билганлар ҳам парво қилмади.
Бир ёзғувчи кўз юмган куни
Кўчасидан ўтиб бўлмади.
Тушунмадим бу ҳолга, ўйлаб,
У, кўп бошга солганди ғамлар.
Ўлганига бир-бирин қутлаб,
Келган экан билсам одамлар!

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

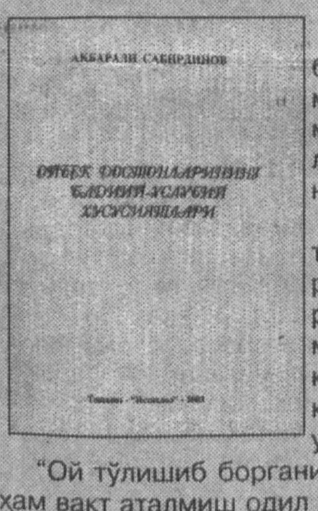

ХХ аср ўзбек адабиёти хазинасини турли жанрдаги бебаҳо асарлари билан бойитган атоқли адиб Ойбек достончилик тараққиётига ҳам ўзининг муносиб ҳиссасини қўшган. Хилма-хил ифода усуллари ва кўламдорлиги, мавзуларининг мунаққашлиги ва бетакрор образлари билан алоҳида ажралиб турувчи Ойбек достонлари ижодий маҳоратнинг энг ёрқин қирраларини намоён этувчи кўзгудир.

Адабиётшунос олим Акбарали Сабирдиновнинг “Истиқлол” нашриёти томонидан чоп этилган “Ойбек достонларининг бадиий-услубий хусусиятлари” номли рисоласи Ойбек достончилик маҳоратининг ўзига хос жиҳатлари тадқиқига бағишланган. Рисолада шоирнинг ҳам музмун, ҳам шакл такомилини таъмин этиш борасидаги изланишлари кўрсатиб берилган. Тадқиқотчи Ойбек ижодий лабораториясини ўрганиш орқали шоирнинг давр ва қаҳрамон, образ ва образли ифода яратиш, лирик картина ва лиро-эпик усуллардан фойдаланиш борасидаги тасвир усулларини ёритади.

“Ой тўлишиб боргани сари борлиқни янада чароғон этиб, чирой очганидек, Ойбек достонлари ҳам вақт аталмиш одил ҳакам синовларидан муваффақият билан ўтиб, бетакрорлигини, абадиятга дахлдор ҳодисалардан эканлигини исбот этмоқда”, деб ёзади рисола муаллифи А.Сабирдинов.

Нашр масъул муҳаррири филология фанлари доктори, профессор Н.Каримов. Рисола минг нусхада чоп этилган.

ҚУТЛУҒ ОСТОНАГА ФИДОЛИК

ИККИ ОҒИЗ ДИЛ СЎЗИ

Шоир Жонибек Субҳон олам ва одамлар ҳақида бошқалар кўрмаган, кузатмаган жиҳатларни топишга, шу топилдиқларини гўзал поэтик тасвир орқали ифодалашга уринаётган ижодкор. Асли зоминлик бўлган шоир ўзи туғилиб ўсган юртга бўлган муҳаббатини, бу “қутлуғ остона”га жонфидоликни қуйидагича шеърга солади:

Зомин, жонга туташ она-бешиксан,
Кўзимга тупроғинг тўтиё айлай,
Қутлуғ остонамсан, азиз эшиксан,
Сенга фидоликка ўзимни шайлай.

Бу мисралар адибнинг энг янги асари — “Зоминнома” қасидасидан олинган. У Зомин ва зоминликлар баҳонасида “жаҳонга юз бурган”, ҳеч қачон “меҳмонга эшик ёпмаган” ўзбекни улуғлайди. Унинг асл табиатини, “оғзи тўла орзу” бўлган бу элнинг ўзига хос фазилатларини содда, самимий мисралар орқали тасвирлайди. Бу мисраларни ўқир экансиз, туйғуларнинг табиийлигини, ростлигини эътироф этасиз:

Бошин ўраб, биқиб емас топганини,
Меҳмонга, ким кўрди, эшик ёпганини,
Оғзи тўла орзу, уни кўрдим доим,
Тўй қилайин, уй қурай, деб чопганини.

Улуғ салафлар асарларини мутолаа этиш, улар шеъриятидан яхши маънода таъсирланиш ҳар қандай шоирнинг ижодий камолотида муҳим ўрин тутади. Жонибек Субҳон шеъриятидаги ойбекона мисраларни мана шундай ижодий таъсир натижаси, дейиш мумкин. Шоирнинг қуйидаги мисралари ушбу фикрни қувватлайди:

Бир ўлкаки, тарих билан бўйлашади,
Қадимларнинг лаҳжасида сўйлашади,
Тупроғига ёнбошлаган ҳар бир тоши
Оқин бўлиб, мозийлардан куйлашади.

Халқ оғзаки ижодига ҳавас, ундан баҳрамандлик ҳам, назаримизда, Жонибек Субҳон шеърларининг мағиз-мағзига сингиб кетгандай. Бинобарин, шоир фикрни халқдан олади, унга сайқал беради, поэтик умумлашма даражасига кўтаради ва халқнинг ўзига туҳфа этади. Шоирнинг “Доно машойихнинг ҳикмати абад, Гар ёлғиз курашса қирқ оға-ини. Зафар сururини татимас минбаъд, Ёлғиз душман букар улар шаҳдини”, — каби мисралари ҳам ушбу фикрни қувватлайди.

Яна бир диққатга сазовор жиҳат шоир шеърларининг тилига алоқадор. Одатда, адабий тилда шева сўзларининг қўлланиши ўринли бўлавермайди. Аммо Жонибек Субҳон шева сўзларини шундай қўллайдики, улар ўринлигина эмас, балки оҳанги, оҳори билан эътиборни тортади:

Сен — мен учун болалик чанг кўчалари,
***Чечаларнинг* эркалатган *муччалари*,**
Энди барин дилдан идрок этаяпман,
Умрим етай деганда беш мучал сари.

Ёхуд элимизнинг ориятию ғурури ҳақида ёзар экан, “Қаддин тирик букадиган иснодлардан, *Авло* кўрар ор борида ўлганини...” каби чинакам халқона ибораларни қўллайди. Бу орқали фикр таъсирчанлигини таъминлайди.

Шоир асарларидаги сўзларнинг маъно товланиши айнан халқона иборалар жозибаси билан боғлиқ. “Қай тупроқда ётар халқим деганлар, Халқини одамдай балқинг, деганлар, Афсус, эл бошида қамчи ўйнатди, Умр бўйи фақат халқум, деганлар”, сингари мисралар ҳам бунга далил бўла олади.

Жонибек Субҳон бармоқ билан арузни, замонавий оҳанглар билан классик анъаналарни уйғун тарзда олиб боришга уриниб келаётган шоирларимиздан. Унинг бу соҳадаги тажрибалари яхши самара бераётгани сир эмас. “Машрабона”, “Вафо”, “Сиғмагай” сингари ўнлаб шеърлар бунинг ёрқин мисоли бўла олади. Мумтоз шаклларга янгича мазмун ва оҳангларни жойлашга интилиш уларда бўртиб кўринадиган хислат, деб айтиш мумкин:

Мен замонда алданурмен,
алданур менда замон,
Мен руҳан ўзга кишимен,
зоҳиран бошқа ҳамон.

Бундан йигирма беш йиллар олдинроқ — 1978 йили адибнинг илк китобчаси “Зангори уфқлар” чоп этилган, унинг дастлабки саҳифасида қуйидаги мисралар битилган эди:

Туйғу оппоқ фалак қуши,
Қанотлари шуъладан.
Умримизнинг оппоқ туши
Шу шуълага уланган.

Ана шундай содда ва беғубор самимият Жонибек Субҳон шеърияти учун бугун ҳам бегона эмас. Ҳозиргача чоп этилган “Кейинги пайтлар”, “Қирралар”, “Маҳраж”, “Тазарру онлари”, “Сенга интиламан”, “Ота макон”, “Рўё”, “Силсила”, “Безовта руҳ”, “Какку ҳақида эртак”, “Оққан дарё оқаверади” сингари шеърий тўпламлари фикримиз далили. У замин ва замон, ишқ ва ошиқлик, дўстлик, ватан ва ватанпарварлик, юксак инсоний хислатларни улуғлашга, уларнинг замондошлари қалбида ҳам ҳис этилишига астойдил уриниб келаётган қаламкаш. Ўзи айтганидай, беш мучални кутиб олаётган бир пайтда унинг ижодига барака, ўзига узоқ умр ва мустаҳкам соғлик тилаймиз.

Боқижон ТЎХЛИЕВ,
филология фанлари доктори, профессор

ЖУРНАЛЛАРНИ ВАРАҚЛАГАНДА

“Жаҳон адабиёти” журналининг 2004 йил Март ва Апрел ойлари сонлари нашрдан чиқди.

Журнал ҳозирги замон жаҳон адабиётининг машҳур вакилларидан бири бразилиялик адиб Пауло Коэло ижоди билан ўқувчиларни изчил таништириб келаётир. Март ойи сонидан бошлаб сиз ёзувчининг “Бешинчи тоғ” романини Озод Шарафиддинов таржимасида ўқийсиз. Журналнинг шу йил бошидаги илк сонларида эълон қилина бошлаган Фридрих Нитшенинг “Зардўшт таваллоси” насрий достонининг давоми март ва апрел сонларида тўлиқ берилгани (таржимон Иброҳим Ғафуров), Г.Э.Лессингнинг “Донишманд Натан” драматик поэмаси (таржимон Мирпўлат Мирзо) илк бор она тилимизда чиққани, умуман, бу мумтоз асарларнинг ўзбек китобхонларига тақдим этилгани журналнинг шу йилги энг эътиборга молик ишларидан бўлганини алоҳида таъкидлаш жоиз.

Шу билан бирга “Жаҳон адабиёти”нинг кейинги икки сонида бир қанча насрий ва шеърий асарлар ҳам эълон қилинганки, улар ҳам журналхонларда катта қизиқиш уйғотиши шубҳасиз. Булар сирасидан инглиз давлат арбоби Честерфилднинг “Ўғлимга мактублар” (Қодиржон Носиров таржимасида), америкалик адиб Жадсон Филипснинг “Қинғир йўлдан” романи (Қодир Мирмуҳамедов таржимасида), машҳур ҳинд шоири Кунвар Бечайннинг бир туркум ғазалларини (Амир Файзулла таржимасида) айтиб ўтиш жоиз.

“Китоблар оламида” рукнида У.Долимовнинг Мунавварқори Абдурашидхоновнинг “Танланган асарлари” ҳақидаги, Ҳ.Болтабоевнинг “Туркий тамаддун ибтидоси”, Ф.Эргашевнинг “Башарият маданиятининг кўҳна ўчоғи” мақолалари берилган. П.Мирзааҳмедованинг “Давримиз алломаси” мақоласида Чингиз Айтматов ижоди борасида фикр юритилса, М.Шарафиддинованинг “Театр романи ёхуд ўлимдан кейинги ҳаёт” мақоласида “Кеча ва кундуз” романида Чўлпоннинг “театрлаштирилган манзараларни сўз воситасида ифодаловчи жанр яратганлиги” таҳлил этилади.

ШОИРГА ЭҲТИРОМ

Пойтахтимиз марказидаги Александр Пушкин номи билан аталадиган хиёбонда шоирнинг таваллуд санаси муносабати билан унинг ҳайкали пойига гуллар қўйилди.

Тадбирда Россиянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Ф.Мухаметшин, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг ўринбосарлари Сирожиддин Саййид, Минҳожиддин Мирзо, Рус маданияти маркази вакиллари, таниқли шоирлар, Олий Адабиёт курси тингловчилари иштирок этиб, А.С.Пушкиннинг даҳоси, шоир меросининг аҳамияти ҳақида сўзладилар. Россиянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Ф.Мухаметшин: "Мен рус халқининг улуғ шоири Пушкинга Ўзбекистон халқининг муҳаббатини кўриб ҳайратландим. Бу чинакам шеърият ҳеч қачон ўлмаслигига яна бир далилдир. Бундай эҳтиром учун Ўзбекистон халқидан ҳар қанча миннатдор бўлсак арзийди", — деди.

Шоирлар ва ёш таржимонлар ўқиган А.С. Пушкиннинг машҳур шеърлари ва шоир ижодидан қилинган янги таржималар унинг адабий мероси барҳаёт эканлигига яна бир далилдир.

Адиба УМИРОВА

РАМЗЛАРГА СИНГДИРИЛГАН ҲАҚИҚАТ

МУТОЛАА

«Жаҳон адабиёти» журнали Шарқу Ғарб мамлакатлари адабиётларидан танланган энг сара ҳикоя, шеър ва романларни ўз мухлисларига тақдим этиб, уларнинг эътиборига сазовор бўлаётир. 2003 йилнинг охирги сонида эълон қилинган «Япон ҳикоялари» фикримизни қувватлайди. Машҳур япон адиби Кобо Абенинг «Шоирнинг ҳаёти» ҳикоясини, айниқса, қониқиш билан мутолаа қилдик. Ҳикояда қўлланган рамзлар ёзувчининг бадиий маҳорати юксаклигидан далолат бериб турибди. Масалан, тўхтовсиз айланувчи ғилдирак — ўтаётган кунлар, ойлар, йиллар. Демак, ҳаёт. Чарх эса ҳаётнинг сўқмоқлари. Қиш — инсонлар ҳаётидаги азобли кунлар. Баҳор — қийинчиликлар якуни, армонларнинг ушалиши. Булутлар ўзида умидлар, ардоқли истакларни ташиса, қор музлаб қолган, рўёбга чиқмаган орзуларни англатади. Каламуш — разиллик белгиси.

Ҳикоя ип йигираётган 39 яшар кампир тасвири билан бошланади. Одатда, бу ёшда аёллар ҳали қаришмайди. Ёзувчи тасвирлаётган қаҳрамон умри давомида ҳаёт қийинчиликларини кўраверib, бевақт қариган аёл. У фақат тирикчилик ғамида яшаётганини англаб, бу қийинчиликларга барҳам беришни хоҳлайди. Лекин чарх ғилдираги бир зум тўхтамай, аёлнинг орзу-армонлари ушалмай, уни ипга айлантириб қўяди.

Қўшни аёл эса ушбу ипдан свитер тўқиб, сотгани бозорга олиб чиқади. Кун жуда совуқ бўлишига қарамай, кийимга харидор топилмайди. Харидорлар свитердан фарёд, ғалати нағмалар товуши эшитилаётганини айтишади. Дарҳақиқат, кийимга кўчган кампир юрагидаги фарёдлар ҳали-ҳануз босилмаган. Чунки энди буюмга айланган кампир аҳволи оғир, совуқда абгор бўлган кишилар учун ҳам фарёд чекмоқда...

Ёзувчи ҳаёт қийинчиликларини шунчаки баён этмайди, балки рамзлардан моҳирлик билан фойдаланиб, қишни тасвирлайди. Совуқ кучайгандан кучайиб, оддий одамлар азоб чекишади. Ҳикояда қашшоқ кишилар билан бир қаторда бойваччалар ҳам тасвирланган. Қашшоқлар пул топиш илинжида ўзлигини унутиб, фақат қорин ғамида яшашса, хорижий гулдор свитер кийган пулдор хонимлару жаноблар пулларини банкларга қўйиб, кўпайтириш пайида.

Совуқ тобора забтига олиб, хорижий свитер киядиганларнинг аҳволи ҳам оғирлашади. Шундай кунларнинг бирида каламуш болалаш илинжида кампирга айланган свитерни тортқилай бошлади, тишлари свитерга — кампирнинг нақ юрагига санчилади. Кампирнинг юраги ёрилиб, қон отилиб кетганини кўрган каламуш бола ташлаб қўяди... Демак, ёмонлик уруғи кўпаймайди, нобуд бўлади. Шундагина кампирнинг юрагидаги дардлар унинг кўчада совуқдан музлаб қолган ўғлига кўчади. Йигит ёш бўлса-да, корхонадаги ноҳақликларни кўраверib, эрта улғайган. У инсонлар унутиб юборишган сўзларни — қор парчаларини қўлига олиб, қорнинг сўзларини тинглаб, қоғозга тушира бошлайди. Камбағал-қашшоқларнинг орзулари, ардоқли истакларини йигит қоғозга туширгач, қорлар эриб, баҳор келди. Ночор одамлар шу зайл ўзликларини, маънавиятларини англайдилар...

Демак, йигит ўзига инсон орзу-умидларини либос қилиб олиб, уларни рўёбга чиқаради. Ёзувчи қишни — инсонлар маънавиятини, ўзлигини унутиш фаслига қиёсласа, баҳорни шоир орқали ўзлигини топиш фаслига қиёслаган. Маънавияти бойиган инсонлар барча орзу-армонлари ушалишига умид боғлаб, ҳаракат қилиб, яшай бошлайдилар.

Ҳикояда мақсаднинг рамзлар орқали ифодаланиши япон адиби ижодининг такрорланмас гўзаллигидан далолат беради.

Гулюз ОРИФЖОНОВА,
ЎзМУ ўзбек филологияси факултети магистранти

Август ойининг бошлари эди. Директоримиз мени ҳузурига чақириб, қўлимга қандайдир хатни тутқазди-да, шу ернинг ўзида танишиб чиқишимни илтимос қилди.

"Ҳурматли олимлар! — деб бошланган эди хат. — Сизларнинг илмий-текшириш институтингизда асабий зарбанинг инсонга жисмоний таъсирини ўрганиш устида тажриба олиб борилаётганини газетадан ўқиган эдик.

ги раисидан 16 сентябрда яна хат олдик: "Қирқ уч ёшгача ўлмасдан етиб келган, бўйи чорак кам икки метр, оғирлиги беш ярим пудлик сурбет одамга "Ҳайфсан" берсак, унга қанча юк босган бўламиз?"

Ўтказилган тажрибалар шуни кўрсатдики, оддийгина "Ҳайфсан" юқорида тасвирлаб берилган нусхадаги кишиларни 30-35 килограмм оғирликда эзар экан. Жамоа хўжалигига ёзиб жўнатдим.

Номи эндиликда идорамиздагиларнинг барчасига ёд бўлиб қолган "Жанжалкапа"дан 2 октябрди у. — Қирқ уч ёшли сурбет одамга мажлисда каттиқ пўписа қилсам, гарданига қанча юк ортган бўламан?

— Аниқ айтиш учун, олдин тажриба ўтказиш керак, — дедим мен. — Агар, тахминан оладиган бўлсак, етти-саккиз килодан кам чиқмас-ов.

— Бу қанақаси! — пўнғиллаб зардаланди раис. — Бир бадбахт катта иш кўрсатиб турсаю, сизларга

Анвар ОБИДЖОН

ХАЖВИЯ

ПЎПИСАНИНГ ОҒИРЛИГИ ҚАНЧА?

Бизга бир масалада ёрдам беришингизни ўтиниб сўрайдурмиз. Яъни, масалан, бир нобоп одамни ишдан ҳайдадик, дейлик. Ана шу жазо жисмоний томондан унга неччи кило вазминликда таъсир қилиши мумкин?"

— Ҳатто қишлоқдагилар ишимиз билан қизиқишаётгани жуда қувончли, — деди директоримиз, шишадан ясалган ўнг кўзида ҳам мамнунлик порпираб.— Бунақа хатлар бизни бенафликда айблаб келаётган айрим тақсирчаларнинг олдида юзимизни ёруғ қилади. Керакли тажрибаларни ўтказиб, бу хатга аниқ жавоб ёзиб жўнатишни шахсан сизга топшираман.

Бир ойлик изланишлардан сўнг, ниҳоят қатъий хулосага келиб, "Жанжалкапа" жамоа хўжалиги раиси номига мактуб юбордим: "Ўртоқ раис! Кишини ишдан ҳайдаш — унга ўрта ҳисобда етмиш беш килограмм юк кўтартириш билан баробардир. Лекин, шуни эслатиб ўтмоқ жоизки, юкнинг мазкур миқдори ўша шахснинг ёши, жисмоний аҳволи, асабининг бўш ёки қаттиқлигига қараб, кўпроқ ёинки озроқ томонга ўзгариши мумкин ".

"Жанжалкапа" жамоа хўжалиги куни учинчи хат келди. Унда "Огоҳлантириш"нинг аҳвол-турхати олдинги сафар қайд этиб ўтилган шахсга нисбатан жисмоний таъсири борасида маълумот беришимиз сўралган эди.

Бошқатдан тажрибалар ўтказишга тўғри келди. Шунчаки "Огоҳлантириш" деган нарса кишини 15 килограмм юкни кўтариб юришга мажбурлаши маълум бўлди-ю, бундан ўзим ҳам ҳайратга тушдим.

Ҳисоблаб кўрсам, ишга келганимга ҳали икки йил бўлмай туриб, олти марта "Огоҳлантириш" олибман. Бир ўзимга 165 килограмм жазо беришибди-я! Иккита эшакнинг юки-ку бу!

"Жанжалкапа"га навбатдаги мактубни жўнатиш билан бирга, берилаётган маълумотлар учун муассасамизга тўланадиган пулни банкдаги ҳисоб рақамимизга тезроқ ўтказиш лозимлигини ҳам эслатиб қўйдим.

Ноябрнинг бешинчи кунида хўжалик раиси шаҳарлараро телефон орқали менга қўнғироқ қилди. Аранг-маранг саломлашувдан сўнг, жадал мақсадга ўтди:

— Хўш, билволайлик-чи, акаси, — дея эшитгични зириллатқолса, унга пўписаям қилолмас эканман-да? Бунақада, хўжаликда тартиб ўрнатиб бўладими?!

— Тушунмадим...

— Нимасини тушунмайсан, акаси? Омборчимиз жамоа хўжалигимизга тегишли ғаллани "туя" қилмоқчи бўп турганда, қўлга тушди. Унга, лоақал, тузукроқ дўқ уролмасак, бу ерда нима қилиб ўтирибмиз? Хўш?!

— Ғаллангизни кимдир ўмарса, менга нима? — дея мен ҳам овозимни баландлатдим.

Раис эшитгични баттар зириллатди:

— Битта пўписани саккиз килога чиқариб қўйиб, тағин "менга нима" дейсан-а! Омборчимиз ёзда сариқ касали билан оғриган. Қоида бўйича, бунақа касаллар бир йилгача тўрт килодан ортиқ юк кўтармаслиги керак экан. У сурбет, шунга риоя қилинглар, деб турибди. Калланг зўр бўлса, айтчи, тўрт килолик яримта дўқни унга қаёқдан топай энди? Ҳе, ўша сендақа пайласуфларни...

Эшитгичдан "дут-дут" деган товуш тарала бошлади. Қишлоқ билан илғор фан ўртасида тикланаётган алоқа яна тўсатдан узилиб қолди...

Турсунбой АДАШБОЕВ

ҚАЛАМ ЙЎНИБ, ХАТ ТУЗАБ...

"КЕНЖА БОТИР" ТУГАМАЙ...

Ёнимда қўш набирам,
Сафар тортдик қишлоққа.
Қўйиб берсанг, шай улар
Қанот ростлаб учмоққа.
Овулимиз шартига,
Иккови ҳам кўниккан.
Ҳеч тушгиси келмайди
Олмурутдан, ўрикдан.
Анҳор босар уларнинг
Ғайратини, шаштини.
Балиқ тутиб, тобланиб,
Сурар ёзнинг гаштини.
Ўтирардим шийпонда,
Қалам йўниб, хат тузаб.
Тушов бўлди чумчуққа,
Беҳзод қўйган пат тузоқ.
Қатнашади кун ора,
Каратэга, боксга.
Сабаб, ҳозир каникул.
Вақт йўқ китоб ўқишга.
Отамдан қолган уйни,
Қайта қурдик — янгидан.
Барчамиз банд, иш тиғиз,
Усталар ҳам гангиган.
Тоҳир қимиз олгани,
Сойгузорга югурар.
Беҳзод қумғон қайнатиб,
Чой ташишга улгурар.
Дўстлар, ҳашар аслида,
Миллатга хос бир зийнат.
Оқибат-чи, рости гап,
Қишлоққа хос фазилат.
Сени қўллаб-қувватлаб,
Кўмаклашар — кўплашар.
Ҳеч бўлмаса, бир коса
Қатиқ билан йўқлашар.
Шу аснода овулга,
Файзли оқшом чўкади.
Айри миниб Ўнғорга,
Ой зиёсин тўкади.
Иккови ҳам шийпонда,
Дам олишни истайди.
Бобо энди эртакдан,
— Айтасиз, — деб қистайди.
"Ур тўқмоқдан" Тоҳирнинг
Эҳтироси ортади.
Аста туртар, қарасам...
Беҳзод хуррак тортади.
Қўш набирам ёнимда,
Бироз чарчаб, толибман,
"Кенжа ботир" тугамай,
Ўзим ухлаб қолибман...

БЕКМУРОДНИНГ ТАРЛОНИ

Қамбар ота таклиф этди
Саноч сойга,
Кўркам яйлов — Бешқўлдайин
Ажиб жойга.
Бекмуроднинг Тарлон ити
Экан синчи.
Бизни таниб, кутиб олди,
Энг биринчи.
Қамбар ота унга шодмон
Қарар эди.
Эркаланиб ит этикни
Ялар эди.
Ота уни ёшлигидан
Боқиб олган.
Шу боисдан вафодор-да,
Ёқиб қолган.
Аста-секин кўниб борган
Чорва, отга.
Катта бўлгач совға қилган
Бекмуродга.
Мол юрмаса думларидан
Қўяр тортиб.
Чопоғонлик бурчи ундан
Қолмас ортиб.
Сигирларни ёлғиз ўзи
Қўриқларкан.
Қўрағача ҳайдаб бориб
Тўлиқларкан.
Худди шундай кўмаклашиб,
Ишлар Тарлон.
Ким ҳаддидан ошар бўлса
Тишлар Тарлон.
Юзга яқин бузоқ, молни
Сергак ҳар дам,
Кеча-кундуз қўриқлайди.
Қашқирлардан...

ЕРГА КИРДИ...

Арпа, буғдой эндигина,
Думбул бўлган паллада.
Такасалтанг бир Каламуш
Санқиб юрар далада.
Юмрон қозиқ жар бошида
Турар илдиз кемириб.
Аҳвол сўрар Каламуш:
— Юрибсанми семириб?!
— Раҳмат Юмрон зотининг,
Ишдан вақти ортмайди.
Сенга ўхшаб эл мулкини,
Таламайди, тортмайди.
Чўгиртакни, чўпни кўриб,
Ўзгадан қилма ҳадик.
Қишлоқ билан шаҳарларга,
Сизлардай мослашмадик.
Ватанимиз қир ва адир,
Пичан-у, илдиз — озиқ.
Ғаламислик сизга хос, — деб
Таъкидлар Юмронқозиқ.
— Узр, Юмрон! Боболарим
Уста деҳқон бўлишган.
Думи билан сарак янчиб,
Қийин кунлар кўришган.
— Билар эдим, бобонг буғдой
Ўмарарди хирмондан.
Момонг бўлса, уни таширди,
Қоп ташиб тегирмондан.
Бу дангал сўз Каламушга,
Кутилмаган гап бўлди.
Аждодларин қилмишидан,
Ерга кирди, даф бўлди...

ЎЗИМ ЎҚИЙМАН

МАЙМУННИНГ ШУКРОНАСИ

Еру кўкка ишонмасдан
Кўзининг оқ-қорасини.
Она маймун ювинтирар
Шум кенжатой боласини.
Совун суркаб,
Сувдан пуркаб,
Эркалатиб силаб-сийпаб
Дилда борин аён этди.
Елкасини ишқар экан,
Мақсадини баён этди:
— Минг бор қуллуқ, қуёш нурин,
Оламга тенг таратганга.
Минг бор шукур, бизни эса,
Маймун қилиб яратганга.
— Шукронангиз нима ахир?
Сўроқлайди бола фақир
— Типратикон бўлсанг агар,
Бўтам, нима қилар эдим.
Игна босган елкангни мен,
Қандай ювиб, силар эдим...

КЎРГАЗМАДА

Болалар ижодига
Аталган кўргазмани.
Томоша қилдик бориб,
Мен, Ботир, Абдуғани.
... Кеч куз. Боғда болалар
Олма терар этаклаб.
Наргиз қайтар боғчадан
Укасини етаклаб.
Бу суратда турналар,
Ғозлар учиб боришар.
Қалдирғочлар қанотин
Созлаб учиб боришар.
Навбатдаги тасвирда,
Мушук пойлар ўлжасин.
Она товуқ лочиндан,
Қўриқлайди жўжасин.
Баланд тоғлар, чўққилар,
Қуёшни, ойни ўпган.
Бу ердаги асарлар
Боладай қувноқ, ўктам.
Бир қора палатнода,
Тишлар туриб оқариб.
Тепасида тўртта кўз.
Олазарак боқади...
Тушунмай қайта боқсак,
Шарҳлади уни Ботир:
— Икки негир кечаси,
Кўмир ўғирлаётир...

Дунё—кенг...

ФИЛИППИНЛИК ХИЛЕРЛАРНИНГ ЁПИҚ ҚУРУЛТОЙИ

Филиппинлик хилерлар (халқ табиблари) ҳеч қандай асбоб-ускунасизжарроҳлик амалини муваффақиятли уддалашлари билан машҳур. Багио шаҳрида Филиппин хилерлари уюшмасининг навбатдаги қурултойи бўлиб ўтди. Қурултойда асосан бир муаммо: хилерлар ҳозирги пайтда одам умрини 150, ҳатто 200 йилга чўза оладими, деган жумбоқ муҳокама қилинди.

— Қадимги манбалардаги маълумотларга, жумладан, Инжилга эътибор берадиган бўлсак, беш минг йил олдин одамлар икки юз йилгача умр кўришганига гувоҳ бўламиз, — дейди профессор Хосе Алварес. — Масалан, Авраамнинг хотини Сара олтмиш беш ёшида ҳозирги йигирма беш-ўттиз яшар аёлдай латофати барқ урган, умрнинг навқирон палласида бўлган. Саркарда Олофернининг бошини айлантирган пайтда соҳибжамол Юдифнинг ёши етмишда бўлган. Бизнинг замонда эса, етмиш ёшдаги одам умрини яшаб, қариб-қартайган саналади. Агар бу жараён ҳозиргидай давом этадиган бўлса, келажакда инсоннинг умр кўриш муддати ҳавас қилиб бўлмайдиган даражага тушиши мумкин. Чунки беш минг йилда одамзод умри бардавомлиги икки-уч мартага қисқариб кетди. Афтидан, 7004 йилга бориб одамлар қарилик палласига йигирма беш ёшдаёқ қадам қўя бошлашади.

Филиппинлик хилерлар қурултойида бу муаммо кенг муҳокама қилинди. Аксарият табиблар инсон умрининг тобора қисқариб бораётганига турли заҳарли чиқиндилар билан булғанаётган ҳаво сабаб бўлаётганини уқтиришди. Бундан ташқари, атом асрида одам танасидаги барча аъзоларга кўрсатилаётган ташқи босим тобора ортиб бораётгани ҳам уқтирилди. Мисол учун, ҳозирги инсон мияси ҳар куни, инжил замонидагидан кўра, 2500 баравар ортиқ информацияни «ҳазм» қилишга мажбур. Кўзлар эса 500 баравар кўпроқ нарсани кўриш илғаш, қулоқлар турли-туман шовқин-суронларни эшитишга маҳкум, дейиш мумкин. Қадимги замонларга қараганда, ҳозирги одамлар камуйқу. Инжил даврида одамлар бир кунда ўн икки соат ухлаган бўлишса, эндиликда турли ташвишлар туфайли олти-етти соат ухлаш кишилар организмининг ҳаддан ташқари толиқишига ва оқибатда тез қариб, умри тугашига сабаб бўлаётган экан. Мисол учун, Японияда ёш менежерлар орасида ўлим ҳолати кўп учрайди ва мутахассислар уларнинг бир кунда ўн саккиз соатдан ишлашини бунинг сабаби, деб ҳисоблашади.

Хўш, филиппинлик хилерлар қурултойида инсон умрини узайтиришнинг қандай чора-тадбирлари таклиф этилди?

— Бу борада бир қанча таклифлар бор, — дейди филиппинлик кекса хилерлардан саксон тўрт ёшли Рино Фиорентино. — Туғилгандан кейин тоғ жойда яшашга мослашиш керак. Тоза ҳаводан нафас олиб, табиатнинг кўзни қувонтирадиган гўшаларида умр кечириб, телевизор кўрмай, радио эшитмай, дов-дарахтлар мевалари ва суви тоза булоқ, дарёлар балиқлари билан озиқланган, тўйиб ухлаган киши, албатта, узоқ умр кўриши тайин.

Бошқа бир хилерлар фақат бундай шарт-шароит узоқ умр кўриш учун етарли эмаслигини уқтиришади. Уларнинг фикрича, минг йиллар давомида одам организми кўп жиҳатдан ноқисликларга учраган ва бу наслдан-наслга ўтиб келаётир. Шу боис, умрни узайтириш чораларидан бири сифатида филиппинлик хилерлар «одам танасининг эскирган структурасини янгилаб бориш» учун изчил тарзда зарур операцияларни амалга ошириш лозим, деб ҳисоблашади. Бу операцияларнинг моҳияти шундаки, хилерлар одам организмида эскирган ёки тўла қувват билан ишламайдиган ҳужайра ва ҳатто аъзоларни ўз табиблик усуллари билан сиқиб чиқаришни йўлга қўйишмоқчи ва уларнинг ишончига кўра, организмдан сиқиб чиқариб ташланган ҳужайра ёки организмнинг бир қисми табиий равишда ўсиб янгиланиб, ўз вазифасини тўла бажара бошлайди.

Жаҳонгир МИРЗО чизган расмлар

КУЛГИ ҲАҚИДА КИМ ҚАНДАЙ ЁЗАДИ?

Абдулла ОРИПОВ

КУЛГИ

Жуда ажойибдур инсон удуми,
У кулги ҳазратни жуда ҳам суяр.
Дейлик бирор жойда қусур кўрдими,
Албатта кулгини нишонга қўяр.
Меҳмон келиб қолди уйга ногаҳон,
Нону ошдан олдин кулгига тўяр.
Гап-гаштакларни-ку айтиб ўтирмай,
Отволиб, ётволиб кулишгай улар.
Ёлғон-яшиқларни яширмоқ бўлса,
Ясама кулгилар хизматда бўлар.
Хўш, ундан кейин-чи, хўш ундан кейин,
Кулгидан ким яна қандай наф туяр?!
Бекор қолганида баъзида секин,
Бир-бирин устидан билдирмай кулар!

Эркин ВОҲИДОВ

МАТМУСА ҚИЗИҚЧИ

"Ўзбекнинг ўзи қизиқ,
Ўзидан сўзи қизиқ!"
Матмусага бу гапни
Айтганди битта қизиқ.

Шундан бери Матмуса
Бу гапни ушлаб олди.
Қизиқ гап териб юриб,
Қизиқчи бўлиб қолди.
Қизиқчилик осонмас
Халқ кулмаса бир пул-да!
Қизиқчилик қилар у
Матмусача усулда.

Қизиқчилик бобида
Янгилик яратмоқчи.
Кулгимизнинг доңғини
Оламга таратмоқчи!

Анвар ОБИДЖОН

КУЛГИ САЙЛИДА

Челак кулар шақир-шуқур,
Элак кулар қақир-қуқур,
Чўмич кулар тарақ-туруқ,
Қозон кулар шарақ-шуруқ.
Қоп ичидан тушмай туриб,
Қиқир-қиқир кулар турп.
Шодон кулар Шакар қишлоқ
Ширин кулар Ширин қишлоқ
Илжаяди Абдурайим
Тиржаяди Мамарайим.
Гулмат кулар ҳиринг-ҳиринг:
— Кулмаётган қайси биринг?!

Ҳусниддин ШАРИПОВ

КУЛГИСИЗ ДУНЁ

Қаҳ-қаҳами, ҳа-ҳа-ҳами
Кулги яхшидир!
Хо-хо-хоми хи-хи-хими
Кулги яхшидир!
Илжайишми, тиржайишми
Кулги яхшидир!
Сохтами ё самимийми
Кулги яхшидир!
Деманг дўстлар ошириброқ
Юбордингиз сал
Кулишнинг-у кулдиришнинг
Кўпроғи абзал!
Қум-саҳрога ўхшайдур
Кулгисиз дунё.
Қуригайдур, қақшагайдур
Кулгисиз дунё!

Омон МАТЖОН

КУЛГИ ХУСУСИДА НУТҚ

Кулги! Минг хил хислати оламга маълум,
Яна қанча хислати пинҳон!
Дўст тутгайдир уни деҳқон, муаллим...
Дўст тутгайдир уни жумлаи жаҳон!

Қадим Хоразмда кекса момолар,
Дегайлар кулгини мардликдан нишон!
Беминнат табибдай дардинг даволар
Кулги, сени яхши кўраман, ишон!

Ҳазиллар муаллифи:
Тўлан ТАБАССУМ

ХИЗМАТ — ПИЗМАТ

Болалрингизни ялқовликка ўргатамиз.(Кабелний ТВнинг 4-, 6- ва тунги 12 дан кейин 9-каналини кўрсин.)

* * *

Аквариумларни "тонировка" қиламиз. Т.:91-81-19

* * *

"Санитарний книжка"си бор тажрибали врач ҳар қандай касалга диагноз қўяди. Касалини тиббий справочникдан топади (фол очади). Телефон: (пули тўланмаганлиги учун узиб қўйилган).

* * *

ЯНГИЛИК!

Ултрабиокўзойнаклар — сиз учун реал ҳаёт. Ойна ортидан очиқ оламни кўрасиз. Ишонмайсизми? Э, баттар бўлинг!

* * *

Бузуқ автомобилларни суратига қараб тузатаман. Телефон.: 31-11-13.

* * *

Кирмашинани интернетга улаймиз. Жуда қиммат. E-mail: www.kirmoshin.net

* * *

Никоҳ маросимлари учун оқ рангли "ЗАЗ-965" хизматини таклиф этамиз. (ЗАПАР "ожец"га мурожаат қиласиз.)

* * *

Кўп қаватли уйлардагилар! "Глазок"ни девор, пол ёки шифтга ўрнатиб бераман. Пейджер: 007

* * *

"Panasonic", "Aiwa", "Sony", "LG" телевидео аппаратураларини "ечиб" бераман. "Хизматим"-га "гарантия" бўлса бўлди, келишамиз. (Ўзим сизни топаман...)

* * *

Ўз уйингизда ичишни ўргатаман. ("Мастона" магазинида Шайдони кутинг. Ҳар куни.)

* * *

Эшик кўзчасини икки кўзлисига алмаштириб берамиз. Бурун учун ҳам қавариқ тайёрланади. (Психболниса олдидаги 99-уй.)

* * *

Жанубга энг арзон путёвкалар бор! Чойпули кифоя! Шаҳримизда биринчи марта — Қримга почта вагонида.

"Икспресс-Х" туристик агентлиги.

* * *

Ҳар қандай ташкилот, корхона, уюшма ёки бирлашмани уч кунда ўлгудай зериктириб бераман. Хат биланми, телефондами, шахсанми — фарқи йўқ.

Пенсионер Сотқинбой.

* * *

Энг арзон дуволар қиламан.

Қорапашшо дувона.

* * *

Таниқли (қайсилиги сир) хориж фирмаси яхшигина (йўналишини айтолмаймиз) ишга энг мўмай (қанчалигини аниқ билмаймиз) пул таклиф қилади. Телефон (ни айтишга ҳожат) йўқ. Хуллас, ўйласангиз (балки) топа(р)сиз — (ўшанда) ўзимиз чақирамиз.

* * *

Қадоқланган, ҳақиқий ТОЗА АСАЛ сотаман. Уяда ари оиласиям бор. (Аризордаман).

Умид ЖАББОРОВ

ЭЪЛОН

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлигининг Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар республика илмий-услубият маркази «Ўзбекцирк» давлат бирлашмаси, Ўзбекистон маданият ходимлари касаба уюшмаларининг Республика Марказий кўмитаси, Халқаро «Олтин мерос» хайрия жамғармаси, Республика «Маҳалла» газетаси, Андижон вилоят ҳокимлиги маданият ишлари бошқармаси ва Хонобод шаҳар ҳокимлиги билан ҳамкорликда 2004 йил 24-26 июн кунлари «Меҳр ва мурувват йили» муносабати билан машҳур дорбозлар Усмонжон Нишонбоев, Кимсанжон Назаралиев ва Мадаминжон Юсуповлар хотираларига бағишлаб

МИЛЛИЙ ДОРБОЗЛАР, АНЪАНАВИЙ ЦИРК САНЪАТИ ЖАМОАЛАРИ ВА ҲАВАСКОР ҚЎҒИРЧОҚ ТЕАТРЛАРИНИНГ УЧИНЧИ РЕСПУБЛИКА КЎРИК-ФЕСТИВАЛИНИ ЎТКАЗАДИ

Кўрик-фестивал 24 июн куни соат 10^{00} да Хонобод шаҳрининг марказий майдонида бошланади. ҒОЛИБЛАРНИНГ ЯКУНЛОВЧИ ТОМОШАСИ 26 июн куни соат 17^{00} да бўлиб ўтади.

ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТА

КЎРИК-ФЕСТИВАЛ ШАРТЛАРИ:

Мазкур кўрик-фестивални ўтказишдан асосий мақсад, дорбозлик, анъанавий цирк санъатини янада ривожлантириш, ижрочилар маҳорати қай даражада юксалганлигини аниқлаш, халқ орасидан етишиб чиқаётган истеъдод эгаларини кашф қилиш ҳамда ҳаваскорлик қўғирчоқ театрларининг фаолиятини янада ривожлантиришдир. Ҳаваскор қўғирчоқ театрларида қўйилаётган асарларнинг бадиий савиясини юксалтириш, айниқса, мамлакатимизнинг келажаги бўлган болалар тарбиясига мос ва уларнинг дунёқарашларини бойитадиган асарлар саҳналаштиришни кенг миқёсда йўлга қўйишда кўмаклашишдан иборат.

Кўрик-фестивал уч босқичда ўтказилади. Илк босқич жойларда, яъни туманларда, иккинчи босқичда вилоят миқёсида тузилган ташкилий қўмита ва ҳакамлар ҳайъати тасдиқлаган низомга биноан, шу вилоятдаги бадиий жамоалар ўзаро ижодий беллашадилар. Ғолиб деб топилган жамоалар Республика фестивалига тавсия этиладилар.

Учинчи босқич — Республика кўрик-фестивали 2004 йилнинг 24-26 июн кунлари Андижон вилоятининг Хонобод шаҳрида ўтказилади.

Фестивалда иштирок этадиган бадиий жамоаларнинг дастурлари қуйидаги йўналишда бўлиши лозим:

Миллий дорбозлар гуруҳлари:

— миллий дорбозлик санъатининг катта дор ва сим дор ўйинлари;

— масхарабозлик (дор остидаги) ва ёғоч оёқ ўйинлари;

— полвонлик, иллюзион, акробатик машқлар ва ҳоказо.

Анъанавий цирк санъати жамоалари:

— бошловчилар, масхарабозлар ва кўзбойловчиларнинг чиқишлари;

— йог, жонглёрлик, акробатик машқлар, полвонлик ўйинлари;

— ўргатилган ёввойи ҳайвонлар намойиши.

Жамоалар фестивал беллашувларига алоҳида кўрик дастурларини намойиш этишлари учун 30 дақиқа ижро вақти белгиланади. Дорбозлик жамоаларига уларнинг дор асбоб-анжомлари техник хавфсизлик бўйича мутахассислар кўригидан ўтиб, рухсат берилгандан кейингина беллашувларда қатнашишларига рухсат берилади.

Қўғирчоқ театрлари жамоаларининг дастурлари эса қуйидаги йўналишда бўлади:

— ўзбек халқ эртаклари ва достонлари асосида болаларга мослаб саҳналаштирилган қўғирчоқ спектакллари;

— болалар ёзувчилари ва драматургларининг янги асарларидан намуналар;

— қўғирчоқбозлик санъатининг турли жанрларидан фойдаланилган ҳолда томошалар («Чодир хаёл», ниқоблар ва ҳоказолар) намойиш этиш.

Кўрик-фестивал қатнашчиларининг чиқишлари ҳакамлар ҳайъати томонидан саҳна либослари, ижро маҳоратлари, томошаларнинг танланган мавзулари бадиий савиясига қараб 10 баллик даражада баҳоланади.

Кўрик-фестивал ғолиблари 1,2,3 даражали дипломлар ва қимматбаҳо совринлар билан тақдирланадилар.

Фестивалнинг намунали қатнашчиларига фестивал ташкилотчилари ва ҳомийларнинг фахрий ёрлиқлари, эсдалик совғалари тақдим этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Азиз Абдураззоққа қизи **Чаман Абдураззоқова** вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

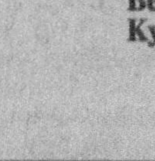

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-48

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 133-49-93

Бош муҳаррир Мурод АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Фарҳод МАҲКАМОВ
Саҳифаловчи — Шоҳруҳ ҚОСИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди —

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 058-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г — 764. Ҳажми — 3 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН
Тиражи — 4564